

Pengevirke

Tidsskrift for ny bankkultur Nr. 2 | 2019

Tema: **Engasjement for framtiden**

Framtidsvisjoner ♦ Unge økobønder ♦ Sosialt entreprenørskap

 Cultura
Bank

Jammen er det håp for framtiden!

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

I alle tider har «ungdommen nå til dags» fått gjennomgå. Men i denne utgaven av Pengevirke vil vi trekke fram gode og livskraftige ideer som spirer fram fra mange forskjellige ungdomsmiljøer, både i og utenfor utdanningsinstitusjonene. Det rører på seg både blant unge bønder og blant økonomistudenter. De har innsett at forandring må til for at vi skal kunne leve bærekraftig sammen med hverandre og med naturen i framtiden.

Arbeidslivet hardner stadig til, og mange faller utenfor og får ikke tilgang på meningsfulle oppgaver. Dette vil Retour gjøre noe med. Dette sosialøkologiske prosjektet skaper meningsfylte arbeidsplasser og redder sykler fra søppelhaugen.

Mange spennende prosjekter har funnet veien til Cultura Banks og Cultura Gavefonds folkefinansieringsplattform CulturaFlokk. Det mest originale prosjektet har kanskje biologi- og klima og miljø-student Hedda Gjone, som i sommer skal

sykle på enhjulssykkel fra Danmark til Sydfrankrike. En påminnelse om at vi ikke trenger å fly for å reise og oppleve. Eller kanskje BINGN-student Julius Maske, som får plantene til å lage musikk og inviterer kunstnere til økologisk dypdykk på Magerøya i sommer. Vi har også flere prosjekter som skaper møteplasser for mennesker på tvers av generasjoner og etnisk tilhørighet. Dessuten vil OsLove filmfestival skape engasjement og debatt. Det vil også bokprosjektet «Vi spiste, sov og drakk feminisme», som løfter fram ukjente sider av kvinnebevegelsen i Norge. Og så er det økobonden som trenger ny brønn og veganerne som skal lage grønt nabofellesskap. Så kjære leser – hvis du er i det gavmilde hjørnet, ta en tur innom CulturaFlokk.no og overrask deg selv med å være raus. Noen blir veldig glad for din gave.

På vegne av redaksjonen ønsker jeg alle våre lesere en god sommer!

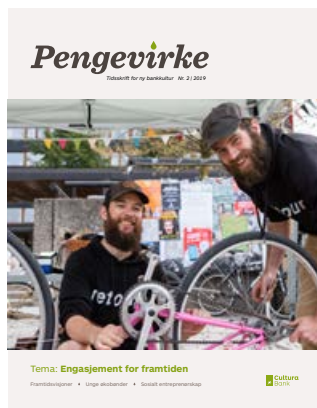
Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier, og for det andre transparens – det vil si at innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egennytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge.

Cultura Bank har en balanse på ca. 1,1 milliard kroner. Det er 16 medarbeidere (ca. 15 årsverk) på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet. Cultura Bank er medlem av Global Alliance for Banking on Values.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass, N-0130 Oslo
Besøksadresse: Holbergs gate 1, 0166 Oslo
Tlf. +47 22 99 51 99, cultura@cultura.no, www.cultura.no

PENGEVIRKE 2/2019

ISSN 1399-7734/

Online: ISSN 1901-2020

Utgis av

Cultura Bank
www.cultura.no

Redaksjon

Arne Øgaard (redaktør), aroegaa@online.no
Jannike Østervold, jannikeo@cultura.no

Layout

ActVisual, www.actvisual.dk

Opplag

4 400

Bladet utgis 4 ganger i året.
Neste gang oktober 2019.

Frist

Bidrag til neste utgave kan sendes til
Pengevirke senest 5. august 2019

Tema neste nummer

Fellesskapsløsninger og økosamfunn

Trykk

Papirutgaven av Pengevirke produseres av
Døvigen AS på svanemerket trykkeri i Nor-
ge. Papiret er godkjent for Svanemerket,
EU-Ecolabel og det er både FSC-sertifisert
og PEFC-sertifisert samt ISO14001. Tryk-
kes i LED/UV-teknologi som er bedre for
miljøet og er energibesparende.

Forside

Shane Walker og Joseph Doucett på syk-
keloppis på Blindern. Foto: Jarli & Jordan.

Holdninger og synspunkter som kommer
til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg
er forfatterne selv ansvarlige for. De er
dermed ikke nødvendigvis uttrykk for
redaksjonens synspunkter.

Bidrag til Pengevirke honoreres normalt ikke.

Abonnement på Pengevirke

Pengevirke finnes både på papir- og i
elektronisk utgave. Bestill Pengevirke i
elektronisk versjon på [www.cultura.no/
pengevirke/abonnement](http://www.cultura.no/pengevirke/abonnement).

For bestilling eller avbestilling
av papirutgaven, send e-post til
cultura@cultura.no.

Frivillig abonnementsavgift kan innbetales
til konto 1254.01.000177 eller med VIPPS
til #531405 (Pengevirke).

Innhold

Ungdom og framtidsvisjoner?	4
Retour – redder slitne sykler og skaper inkluderende arbeidsplasser	6
Elevar med egne bedrifter	5
Ungdom og framtidsvisjonar	9
Unge bønder pønsker på noe	10
6 fra BINGN-utdannelsen	11
Smånytt	14
Økonomistudentenes opprør	16
Rethinking sustainability	18
Nytt fra Cultura Bank	20
Prosjekter på CulturaFlokk	24
Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar Fritjof Capra	28
Big Enough Global	30
Aktuelle bøker	31
Kommentar Hvor ble det av begrepet bortskjemt?	34

Ungdom og framtidsvisjoner?

  VILDE VON KROGH, GRUNNLEGGER, REKTOR OG LÆRER VED PROSJEKTSKOLEN

I en verden der ungdommen streiker for klodens og sin egen framtid og får fravær fra et skolesystem som i økende grad glimrer med sitt eget fravær av kunst- og håndverksrelaterte fag, historie, filosofi og livssynslæring, er dette et betimelig spørsmål: – Hvilken framtid, basert på hvilke premisser?

Prosjektskolen som Kunstutdannelsesinstitusjon ser med bekymring på nedprioriteringen av kunst og samfunnsfag i den offentlige skolen, der realfag og den stadig akselererende teknologiutviklingen står i fokus.

Når vi som læringsplattform opplever ungdom som tror at Odyssevs er en restaurant og at samer er en gruppe innvandrere, undrer vi oss over pensum og hvor opplysningene som ligger 'kun ett tastetrykk unna' befinner seg. Der det tekniske kunnskapsnivået er skyhøyt er historieløsheten påtagelig.

VI OVERVÅKER OG OVERVÅKES

Popart-ikonet Andy Warhol uttalte en gang på 70-tallet at vi alle i framtiden ville få våre tildelte '15 minutes of fame'. Han hadde delvis rett i sin spådom, bare at vi nå opplever en uendelig rekke av pågående 15 seconds of fame via nettet. Vi er bokstavelig talt utbrettet.

Nå kan det nesten se ut som om utfordringen ikke ligger i synligheten, men i den nærmest umulige tilbaketrekningen. Vi overvåker og overvåkes, og tilgjengelighetskravet synes umettelig. Kommunikasjon er det nye mantra, men hva er det vi kommuniserer?

Som språk og kommunikasjonsform er kunst og nyere teknologi beslektede i sitt vesen, og kunsten har alltid tatt opp i seg nyvinninger innenfor sistnevnte felt, så som fotografi, film, data etc., både som verktøy og som en arena for diskusjon omkring både mulighetene

og problemstillingene den teknologiske revolusjonen stiller oss overfor.

Hurtigheten er her et grunnleggende tema, med den iboende fallgruben av mangel på refleksjon og dypere forståelse av seg selv og omverdenen dette karusell-lignende tempoet kan avstedkomme.

Man kan på sitt minst optimistiske si at refleksjonen er blitt synonymt med skjermens refleksflate, at dypdykket erstattes av overflatesurfing, at selvinnsikt har blitt transformert til et omvendt magnetfelt, som skyver den endeløse strømmen av selfies bort fra personligheten, at det tidløse har fått en ny betydning som i uten tid; tidsfrarøvet, oppløst.

I et slikt lettere dystopisk bilde forsøker vi i samarbeid med studentene å gå inn i materien og utfordre den tenderende utflatingen. Hvordan ser eksemplvis tid ut for den enkelte, hvilken tegning eller plansje eller farge eller form vil du gi dette begrepet? Hvordan gripe og formidle dette abstrakte fenomenet som i så stor grad styrer oss? Og hvordan kan vi gjennom visualisering begripe begrepene? Hvis en gitt følelse innehar en lyd for deg, en temperatur, en lukt; undersøk og formulér det!

Taktiliser noe utover tastaturet, formgi noe berørbart. Finn din stemme og klangbunn, stol på dens betydning og rett til tilstedeværelse, gi den en kropp, en form, et vokabular.

Kunst er ikke bare et universelt språk. Kunst er også en bevissthetsprosess, både for den utøvende og for mottageren. I kunsten finnes det muligheter for andre erkjennelser og andre parametere for resultater og mestring enn de ellers målbare, som f.eks. i sport: hopper du høyest så hopper du høyest. Men hvem maler blåest? Yves Klein?

Fordi han brukte fargen hyppig, eller fordi han tok patent på den?

PROSJEKTSKOLEN – ET PUSTEROM

I en rasjonell verden, som likefullt er fragmentert og oppstykket i sitt flimmer av tekniske forstyrrelser og avbrudd, så er kunstens tilbud om et rom for observasjon, konsentrasjon og fri eksperimentering stadig viktigere for det vi – lett flåsete - kaller Generasjon Prestasjon.

Prosjektskolen søker å danne et pusterom i det heseblesende, en lydhørhet midt i all støyen, et sted for den lange tanken.

Vårt mål er å trigge oppdagelsesstrangen, først innover i den enkelte og som gruppe, for så å vende funnene utover i en kunstnerisk manifestasjon. Ikke nødvendigvis i form av et svar, men like gjerne som et utslynget spørsmål.

Kunsten inviterer til forskning på egne premisser og knebler ikke uttrykket, men tvert imot undersøker og utfordrer det.

Det handler ikke om å bli trygg på seg selv – kunsten er uansett et utrygt felt – men utfordre det oppleste og drøvtyggede vedtatte, finne sin egen plattform og kanskje erkjenne at den er usikker, men likefullt din egen, bli modig nok til å kaste seg ut i det ukjente terrenget, omgjøre kaos fra fiende til venn. Kunst kan operere som et verktøy til vedlikeholdelse av undring. Og derigjennom, ved å anerkjenne annerledesheten, kan det på sitt beste føre til en større toleranse og aksept også av medmenneskers ulike ståsteder og forutsetninger.

Kunstens verdi ligger ikke bare i den materielt manifesterte sfæren, som objekt med salgsverdi slik våre folkevalgte ynder å fremstille det i sine stadige krav

Kostymecroquis – tema Barokken

om at kunsten skal markedstilpasses og ha en økonomisk avkastning som drivkraft.

Kunsten som undersøkelsesfelt – etisk som estetisk, historisk som samtidig – innehar kraft i seg selv langt utover børsen, og den kritiske korrek-sen kunstfeltet kan bidra til er en forut-setning for videre sameksistens med de svimlende utfordringer menneskeheten nå på alle plan står overfor.

Original tenkning og løsningsori-entering er en valuta i seg selv, og for at ungdommens framtidsvisjoner skal inneha et glimt av håp og et spor av medbestemmelse og påvirkningskraft heftet ved seg, anser vi det vidt fav-nende kunstneriske feltet som en viktig arena for utvikling av de tvingende nødvendige nye veivalg som må tas, ba-sert på dypere empati gjennom innsikt, spørsmålsstilling og vilje til handling.

Verden trenger fortroppen – den opprørske avantgarden som kunsten representerer.

www.prosjektskolen.no

Om Prosjektskolen

Prosjektskolen kunstscole er en 2-årig kunstutdannel-se, etablert i 2005, som Norges første kunstscole med det 3-dimensjonale feltet som utgangspunkt. I det utvidede skulpturelle rombegrepet underviser Prosjekt-skolen i kunstuttrykk som installasjon, scenografi, per-formance, lyd, film, teater, kostymer, analogt fotografi, 3D-print, landart, stedsspesifikk kunst m.m.

Med en i sin tid godkjent statsstøtte i baklomma, men uten lokaler eller økonomiske midler, virkeliggjorde vi skolen basert på Cultura Banks garantistordning og utallige dugnadstimer med kunstnere, familie og venner.

Prosjektskolen holder hus i ærverdige Søylen Teater i Oslo sentrum, der bl.a. Wenche Foss hadde sin debut som skuespiller, og Leif Juster drev Edderkoppen scene over våpen- og proviantlageret til motstandsbevegel-sen under krigen.

Teateret har en historikk av å være drevet av unge kunstnere i samarbeid – en tradisjon vi er stolte av å kunne videreføre.

www.nordhelle.no

Shane Walker og Joseph Doucett på sykkeloppis på Blindern. Foto: Jarli & Jordan

Retour – redder slitne sykler og skaper inkluderende arbeidsplasser

JANNIKE ØSTERVOLD

Hvis du kjøper en renovert sykkel hos Retour, tar du sosialt og økologisk ansvar – i tillegg til at sykling er bra for din egen helse og lommebok. Stort bedre kan det vel ikke bli?

I mai 2017 åpnet Retour verksted og butikk i Storgata 36 i Oslo. De skaper meningsfulle arbeidsplasser for mennesker som står utenfor det ordinære arbeidsmarkedet, redder slitne sykler fra å bli søppel og bidrar til at flere får lyst til å velge sykkel som transportmiddel.

«Vi opplever at de to største samfunnsproblemene vi har er sosialt utenforskap og den økologiske katastrofen som trenger seg på. Det sosiale problemet er jo kjennetegnet av underkudd på opplevd mening hos men-

nesker og overskudd på menneskelig kraft som ikke blir brukt. Det økologiske perspektivet preges av det motsatte – overskudd på meningsfulle arbeidsoppgaver, som ikke blir gjort av mennesker fordi det ikke lønner seg. «Vi kaller dette for ivaretankegang», sier Frode Wendelboe, konsernsjef i Omhändertänk AB, der Retour inngår sammen med Fremja AS og svenske Främja AB, som tilbyr individuelt tilpassede omsorgsboliger og andre dagtilbud.

SKAPER MESTRING I HVERDAGEN

Frode er bekymret for at samfunnet holder på å miste altfor mange enkle, meningsfulle arbeidsoppgaver, som kunne ha sysselsatt mennesker som faller utenom det ordinære arbeidslivet, samtidig som vi «bruker og kaster» i større og større utstrekning.

«Det har vært et av utgangspunktene for å starte Retour. Sykler er veldig begripelige og håndterbare i sin form. Det er ett av de få påfunnene vi mennesker har gjort som ikke har en negativ miljøpåvirkning. Arbeidet er logisk og meningsfullt på en umiddelbar måte. Ungdommene skal skjønne hvorfor de skal stå opp av sengen i dag. Det er mange ungdommer som ikke orker å stå opp av sengen for å bli noe om 3–4 år. Sykkelen tilbyr mestring i dag. På slutten av dagen har du laget en sykkel!»

Verkstedet ligger midt i Oslo i forbindelse med Prindsen hage i Storgata. Et sted som samfunnet finner veien til. Frode forteller at det kommer inn kule unge mennesker og ønsker å kjøpe en retrosykkel. Gjennom at samfunnet finner veien til Retour oppstår det Frode

kaller for omvendt integrering.

«Vi tilbyr en plattform som er skapt for å passe for de som har vanskelig for å passe inn andre steder, og så lager vi produkter som lokker omverdenen til oss.

Vi tar et økologisk avfallsprodukt – henter sykler på miljøstasjoner, får dem donert og gir dem nytt liv. Det er også mange kunder som kommer og får reparert syklene sine.»

BÆREKRAFTIGE DESIGNELEMENTER

Retour har tre modellinjer – du kan få en sikker og trygg brukt sykkel fra 1500 kroner, eller en som har gammel ramme, men nye hjul og deler, eller toppmodellen, som har en omlakkert gammel ramme og nye deler.

I tillegg kan du komme inn og få gjort hva som helst med din gamle sykkel.

På sykkelmodellene som er bygget opp fra bunnen, er det tydelig å se Retours bærekraftige designelementer.

«Vi bruker kork og tre, det gjør også at når de er ute og sykler med vår logo og bærekraftige deler, så tenker folk at det var en kul sykkel. Etter hvert som det blir flere og flere slike sykler rundt i Oslo kan vi bidra til å påvirke folks

tanker i forhold til bærekraft. På samme måte merker vi at når vi forklarer kundene hva vi holder på med, kan vi påvirke samfunnet. Vi manifesterer et eksempel som kan få folk til å tenke i nye baner. Det er en type prosjekt som vi synes det bør finnes flere av. Poenget er at sosialt arbeid kan få ting til å funke, det sosiale arbeidets behov kan få ting til å gå bedre. Dermed blir det en synergieffekt. Syklene mangler mennesker som kan fikse dem – og mennesker mangler arbeid. Det mest meningsfulle er ikke alltid det mest lønnsomme.

Vi har vel solgt over 100 sykler på to år, 100 sykler som ikke ligger på Grønmo. Det betyr 100 færre sykler som er blitt kjøpt fra Kina», forteller Frode.

PLASS TIL FLERE UNGDOMMER

Hovedproduktet til Retour er meningsfullt arbeid – tilleggsproduktet er sykkel. Når dette skrives er det tre stykker fra NAV på arbeidstrening og to sykkelmekanikere. Han som har vært der lengst har vært der i to år, og så er det to som har vært der i ett år.

«Vi jobber ikke under press for å få et produkt som betaler hele lønna. Forretningsmodellen bygger på at

arbeidstiden til sykkelmekanikerne del-finansieres av pengene som følger med tilretteleggingsbehovet for dem som arbeider her, mens sykkeldelene skal dekkes av det vi tar av kundene.»

Retour vil gjerne ta imot flere folk på tiltak.

«Vi er en liten bedrift, men vi har plass til flere ungdommer som ønsker en meningsfull, begripelig og håndterbar arbeidshverdag», sier Frode.

Retour kan også tilby varig tilrettelagt arbeid, med et kvalifisert støtteopplegg.

«Vi har solid sosialfaglig kompetanse, og etterhvert har vi også skaffet oss en solid sykkelmekanisk kompetanse. Vi har evnen til å skreddersy og tilrettelegge opplegg for den enkelte. De får et arbeidsfellesskap – vi prøver å videreføre tanken om en meningsfull arbeidshverdag, som har vært tydelig representert i landsbyfellesskap som Vidaråsen og Solborg gjennom lang tid, inn i et urbant bysamfunn. Vi mener Oslo trenger dette», avslutter Frode.

Retour er åpent onsdag, torsdag og fredag 12:00–16:00 i Storgata 36.

retour.no@retour.no

✱ Retour er kunde i Cultura Bank

Sykkelslipp på Fornebu. Foto: Hilde Kivik Kavli

En av mange fornøyde kunder. Foto: Frode Wendelboe

Elevar med eigne bedrifter

✍ ANNE-MARGIT BRÅTVEIT 📷 SOGN JORD- OG HAGEBRUKSSKULE

På økologiske Sogn Jord- og Hagebruksskule (SJH) har me elevar med stort engasjement og mykje kunnskap om ulike matproduksjonar og dyrkemetodar. Dette skuleåret har me difor fått eit nytt fordjupingsfag i Vg2: Ungt entreprenørskap.

I det nye faget får elevane starte eiga ungdomsbedrift (UB) innanfor kva tema dei måtte ynskje. Undervegs får dei god rettleiing frå lærar Marco Neven, som har mykje kunnskap om entreprenørskap og økonomi.

Ungt Entreprenørskap (UE) er ein ideell organisasjon som i samspel med utdanningssystemet, næringslivet og andre arbeidrar for å utvikle barn og unge sin kreativitet, skaparglede og tru på seg sjølve. På vidaregåande nivå så er eit av fokusa dei har å la elevane starte og drive si eiga ungdomsbedrift. På SJH har det i år vorte starta to av denne typen verksemdar!

Jannik Mennen, innehavar av Lean Green UB under marknad på Voss.

Snart hausteklare mikrogrønt frå Lean Green UB.

Lean Green UB er ei av desse. Vg2-elev Jannik Mennen hadde lyst til å prøve å dyrke mikro-grønt allereie før han byrja på SJH. Gjennom marknadshagebønder fekk han høyre at å dyrke mikro-grønt skulle vere ein enkel, billig og lønsam produksjon å starte opp med. I haust byrja han med å så nokre frø i vinduskarmen på internatrommet sitt, men omfanget har no vekse seg så stort at han har flytta inn i skulen sitt veksthus. Han sel til lokale restaurantar og privatpersonar gjennom direktesal og REKO-ring, og leiker med tanken på å fortsetje bedrifta etter at skuleåret er over, takka vere eit godt samarbeid med ein lokal restaurantkunde.

UB Hage- og frukttrehjelpen tilbyr hageplanlegging og frukttreskjeriing i og omkring Aurland. Vg2-elev Josefine Marie Dichmann sin interesse for frukttre, og medelev Astrid Jakobsen Kirk sin bakgrunn som landskapsarkitekt gjorde at dei bestemte seg for å starte ei verksemd saman. Dei ser begge to moglegheita for å starte eiga bedrift i framtida og det å få prøve seg med ungdomsbedrift verka som ei nyttig erfaring. Flyers har blitt delt ut på Aurlandsvangen, plakatar hengt opp, sosiale media har dei nytta, og lokale kontaktar, som til dømes lærarar, har vore nyttige i marknadsføringa. Fordi ei elevbedrift hovudsakleg handlar om læringsprosessen, har dei valt å donere 10 % av overskotet til Regnskogfondet.

«Ein må leggje ein del arbeid i å sette seg mål, lage forretningsplan og finne ein måte å marknadsføre seg på før ein kjem i gang med det ein eigenleg har lyst til. Men det er ein enormt lærerik prosess og arbeidet er verd det», seier Josefine Marie Dichmann, UB Hage- og frukttrehjelpen

Undervisinga er prega av stor elevaktivitet og fridom til å utvikle konseptar. Marco legg opp faget slik at elevane kan velje om dei ynskjer undervising og rettleiing, eller om dei vil arbeide sjølvstendig med utvikling og drift av eiga verksemd. Jannik trekk fram at noko av det beste med faget er at han har lært at det å starte si eiga bedrift ikkje er så skummelt og komplisert som ein gjerne skulle tru!

Godt oppmøte på første seminar i Aurland med Ove Jakobsen og Vivi Storsletten.

Ungdom og framtidsvisjonar

✍ JORUNN BARANE 📷 SOGN JORD- OG HAGEBRUKSSKULE

Det store engasjementet for økologisk landbruk som elevane på Sogn Jord- og Hagebruksskule har, heng saman med eit større spørsmål om utvikling av berekraftige lokalsamfunn både i by og bygd.

Korleis kan utdanninga i økologisk landbruk òg vise ungdom framtidsvisjonar om berekraftig samfunnsutvikling? Og korleis kan utdanninga gjere elevane i stand til å ta leining for å gjere ein forskjell, stor eller liten? For å få hjelp til å svare, har vi utvikla eit strategisk partnerskap i Erasmus+-programmet – med partnerar som stiller same spørsmål. Målet er å styrka kvaliteten i utdanninga og fremma utvikling og nyskaping gjennom internasjonalt samarbeid og nettverk.

Dei gode hjelparane vi har med på laget er Krogerup Høgskole frå Danmark der *iverksetteri*, sosialt entreprenørskap og Grundtvig sitt verdisyn er sentralt. Schumacher College i England bidrar med *Transformative Learning for Ecological and Social Changes*. CEMUS i Uppsala er gode på mellom anna elevinvolvering i undervisinga kring klima og miljø. Og sist, men ikkje minst, har vi med oss Senter for økologisk økonomi og etikk ved Nord universitet i Bodø. Våren 2019 skal vi gjennomføra tre seminar i lag med Ove Jakobsen og Vivi Storsletten der vi arbeider med økologisk økonomi og SJH si rolle som bedrift i lokalsamfunnet.

I Vg3-faget *Næringsdrift* kan elevane velja mellom foredling av lokale råvarer eller garden som ressurs, der fellesdelen omhandlar økologisk entreprenørskap. I fellesdelen arbeider vi med vertskapsrolla, eigne verdiar og visjonar, metodar i stadanalyse og trendar i samfunnet. Nettverksbygging og samspel står sentralt, med spørsmål om korleis vi i fellesskap kan formidla ressursar og verdiar for å auka verdskapinga i eit område. Ein økologisk entreprenør må kunne skoda inn

i framtida, førestilla seg og sjå kva som trengs og nettopp arbeida med å konkretisera desse framtidsvisjonane.

I ei masteroppgåve frå 2014 ved Nord universitet er definisjonen av ein økologisk entreprenør «ein som er driven ikkje berre av moglegheitene for fortjeneste, men også av miljømessige og sosiale omsyn» (Lygre et.al, 2014 – s. 5).

Dei økologiske entreprenørane kan dermed bli forandringssagentar og spydspissar i vidare utviklingsprosessar, også kalla *samfunnsentreprenørar*. Og dermed starta nye prosessar, dialogar og nettverk for å få meir berekraft og økologi hjå produsentar og bedrifter, og slik også bidra til omlegging til økologisk økonomi.

Nyttige nettadresser:

- Sogn Jord- og Hagebruksskule: www.sjh.no
- Om Erasmus+-prosjektet: www.sjh.no/kurs-og-oppdrag/erasmus
- Lean Green UB: www.facebook.com/leangreenub
- UB Hage- og frukttrehjelpen: www.hageogfrukttrehjelpen.wordpress.com
- Ungt Entreprenørskap: www.ue.no
- Ecopreneurship for change: www.hawthornpress.com/books/education/creative-place-based-environmental-education

Unge bønder pønsker på noe

✍ MAREN LØHRE 📷 INGRID AARVIK BERGE

Eventyr = nye mennesker + nye steder. De siste tre årene har vært et eventyr for meg. Som en nomadisk landbruks-student har jeg reist rundt i hele Norden og besøkt 50 gårder, ysterier, bakerier, meierier, bryggerier og forretninger. I møte med mange spennende folk har jeg fått mang en aha-opplevelse. Dette har gitt meg en ganske god fornemmelse av hva den neste generasjonen bønder pønsker på. Dette vil jeg dele med deg. Visste du for eksempel at man relativt enkelt kan fange CO₂ i jorda? Men først skal du få høre litt om utdannelsen BINGN.

Maren Løhre

BINGN-UTDANNINGEN

BINGN er en ny utdanning som feirer fem års jubileum i år. Forkortelsen står for Biodynamic Initiative for the Next Generation Nordic. I løpet av tre år praktiserer studentene på gårder og samles til seks seminarer årlig. Jeg er en av tolv studenter som hittil har fullført, og i dag går det 15 studenter fordelt på to klasser i BINGN. Er du selv interessert, kan du søke oppstart i februar 2020 på bingn.org.

DET FORFERDELIGE LANDBRUKET OG HUMUS

Biodynamiske bønder er veldig opptatt av å bygge humus. Humus er det kjære navnet til den dyrkbare jordens lagrede karbonforbindelser. Humus er på en måte gamle planterester som har blitt forvandlet av små vesener som har tygget, knasket og fordøyd dem. Mold blir det da. Deler av humusen er faktisk tusenvis av år gammel. Når man dyrker mat, forbruker man humus, men om man ikke samtidig bygger ny humus forsvinner den. Historisk har menneskenes forvandling av udyrket mark til dyrkbar jord ført til en minskning av humus på 60–75 prosent*. Selv ble jeg overrasket over at fossil olje, gass og kull ikke er de eneste klimasynderne – hemningsløst forbruk av humus forstyrrer også klodens CO₂-balanse.

REDNINGEN ER HER

Landbruket har sannelig skapt mange miljøproblemer. Eksempelvis er tap av biologisk mangfold og nitrogen-forurensning verre enn klimaendringene**. Flaks da, at landbruket har løsninger! Det er nettopp dette de unge menneskene jeg møtte på BINGN-reisen, har forstått. Det er dette den neste genera-

sjonen bønder pønsker på. I landbruket kan man fikse miljøproblemene med egne hender!

GJØR-DET-SELV-KARBONFANGST

Du kan fange karbonen selv! For å bygge humus kan du: ha kontinuerlig grønt plantedekke, lage velomsatt kompost, drive målrettet beitebruk (holistic management), gjøre flatekompostering, holde på med mikrobiell prosessstyring og sørge for at næringstoffer er i balanse slik at jordmikrobiologien får bedre levekår (en levende meitemark består jo av «mye» karbon). Regenerativt landbruk er samlebetegnelsen for landbruk som binder karbon og bygger opp jord. Det er i vinden akkurat nå. Både konvensjonelle og økologiske bønder kan drive regenerativt. Mye annet spennende blafrer i vinden også. Jeg har jo ikke engang rukket å nevne skogshager, permakultur, levende jord, kretsløp, mykorrhiza eller markeds-hager! Mange problemer – mange løsninger.

En liten bonde kan redde mange tusen kubikkmeter jordklode. 💧

*R.Lal. 2004. Soil Carbon Sequestration Impacts on Global Climate Change and Food Security. SCIENCE Vol 304 pp. 1623-1627

**stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html

6 fra BINGN-utdannelsen

Dagens landbruk har mange problemer. Hvilket av disse problemene har du personlig fundert mest på? Og hvilke mulige løsninger har du kommet frem til?

NAVN: Hans-Julius Maske

ALDER: 29

BAKGRUNN: Utdanning i Forsvarets befalsskole og bachelor i Art Direction (Westerdals).

PRAKSIS I BINGN: Lislerud gård. Omreisende gartner i campingvogn. Prosjekt T for Biodynamisk Forening.

NÅ: Jobber med solceller på Horten VGS. Birøkter, urtebonde og kunstner hjemme på Hvitsten.

Kunst i møte med miljøproblemene kan spille en rolle når det gjelder å komme på sporet av hvilken historie vi ønsker å fortelle oss selv og hvordan vi kan navigere inn i framtiden. Landbrukets største problem slik jeg ser det i dag, er kunstgjødsel (paradoksalt at produktet heter KUNSTgjødsel). Det er et problem som bør og kan løses ganske raskt. Et spørsmål jeg har jobbet med er om mat dyrket i kunstgjødsel smaker bedre enn mat som ikke er det. Jeg har gått dette spørsmålet i møte ved å legge til rette for sanseopplevelser og direkte erfaring, spesielt gjennom lyd og musikk. Med et apparat jeg har (Midi Sprout) kan jeg få de elektromagnetiske impulsene fra en plante inn i data-maskinen. Deretter kan jeg sortere dens signaler i toner og få musikk ut av høyttaleren. Spørsmålene er jo da:

1. Er musikken og lydene ulik (økologisk v.s. konvensjonell)?
2. Hvilke kvaliteter kan man sanse?
3. Er det mer musikk, som i harmoni, rytme, melodi, i en grønnsak som er dyrket i levende jord i en hage med mange ulike vekster, kontra musikken fra en plante dyrket i monokultur med kunstgjødsel?

Jeg har vært rundt om på gårder og i hager og gjort mange eksperimenter. Og det er ingen tvil om at musikken og lydene er annerledes fra gang til gang. Det hele kan oppsummeres med at vitalitet og trivselsfaktorer i levende jord - det gir god og interessant plantemusikk.

Hans Julius Maske

Kunsten må være klar i sine intensjoner om hva den ønsker å si noe om. Det handler helt klart om kreativitet og alternativer. Tenke nytt og større, se sammenhenger og evne å koble ulike fag sammen. Det er også viktig å aktivere de menneskelige sansene og relasjonene, slik at vi kan føle mer.

I sommer arrangerer jeg en artist residency på Magerøya, i forbindelse med Drivhusfestivalen som jeg har medarrangert i 4 år. Hjemmesiden min finner du her: www.organic-structure.net.

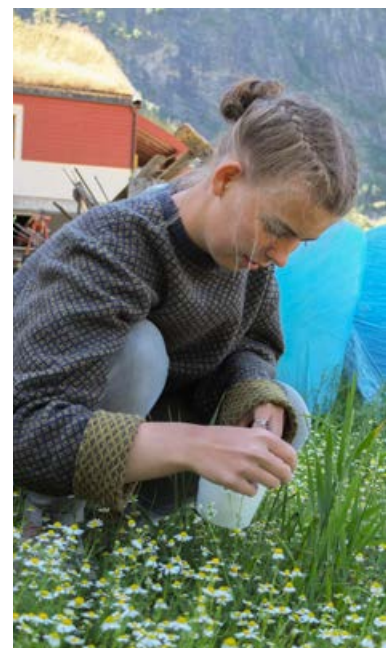
NAVN: Dorothea Tersteegen

ALDER: 21 år

BAKGRUNN: Frivillig sosialt år i Camphill Vallersund Gård, Norge

NÅ: Første året i BINGN med praksis på gården Alm Østre (Stange, Norge)

Det skremmer meg at bønder blir en eldre og eldre yrkesgruppe. Det gjelder ikke bare her i Norge, men også i hele Europa. Utvalget jordbruksutdanninger er lite, og framtidsutsiktene til bønder er dårlige, derfor drømmer veldig få unge mennesker om å drive sin egen gård. Vi må begynne å støtte bøndene mest mulig. Vi kan skape et interessert sosialt miljø, som kan hjelpe både finansielt og ved å integrere gården som en del av dette miljøet. Og så må vi skaffe mangfoldige alternativer for å lære oss selv alt om jord- og hagebruk. Tenk hvor selvstendig du blir med din egen gård!

Dorothea Tersteegen

6 fra BINGN-utdannelsen (fortsatt)

NAVN: Tomer Shaltiel

ALDER: 29

BAKGRUNN: Arrangement catering, pizzaiolo og fotograf.

NÅ: Første år i BINGN med en måned på Camphill Vidaråsen (Sandefjord, Norge) og nå på Skilleby Trädgård (Järna, Sverige).

Matsikkerhet, matens sanne verdi, jordfruktbarhet, ernæring, tap av biologisk mangfold, klimaendringer. Jeg tror problemene er knyttet til hverandre, og jeg tror også at de er sterkt knyttet til vår egen mentale og fysiske helse. Å lete etter overordnede løsninger på helheten blir derfor viktig. Andelslandbruk er en løsning som man kan få til raskt. Bøndene får en rettferdig lønn, og man slipper matsvinn og transport knyttet til fordyrende mellomledd. Medlemmene i andelslandbruket får i tillegg en dypere forståelse av hvilke utfordringer bønder har i dag og et riktigere bilde av den reelle produksjonskostnaden. De får også en sjanse til å observere hele prosessen fra frø til tallerken. Slik får vi et bredere perspektiv på sammenhengene i naturen, naturens helse og vår egen helse.

Jeg prøver å ikke bli overveldet av alle miljøproblemer. Hvis jeg bare ser det negative, føler jeg meg ute av stand til å gjøre en forskjell. Mitt personlige bidrag er å utvikle meg selv, starte BINGN-utdannelsen og gjøre endringer i mitt liv – lære mer og være «open minded». Nylig har jeg startet et forsøk med å bare handle lokalt og å spise mer økologisk – selv om høyere pris da rammer meg selv. Jeg jobber med å få kontroll på egen vilje og å teste nye ting. Det er små endringer, men innimellom får jeg en boblende glede av å være med på jobben med å finne løsningene.

Tomer Shaltiel

NAVN: Tiril Sofie Gilbert

ALDER: 25

BAKGRUNN: Økologisk agronom ved Sogn Jord- og Hagebruksskole. Bachelor i pedagogikk (Universitetet i Bergen) og bachelor i interkulturell kommunikasjon (NLA i Bergen).

PRAKSIS I BINGN: Søre Skogen (Skjold, Norge), Skjøberg Søndre (Svorkmo, Norge) og Helgeseter (Bergen, Norge).

NÅ: Studerer i Sogndal for å få PPU (praktisk-pedagogisk utdanning) og starter snart som sesongarbeider på Losæter i Oslo.

Slik jeg ser det, har de gamle Blitzerne i Oslo helt rett, folk trenger hus og hus trenger folk. Gårdsbruk trenger folk.

Hytteiere er fint, men unge bønder trenger håp for framtiden.

Med storskala og masseproduksjon som satser er det ikke «bare-bare» å forbli et kretsløpsbruk.

Mange er smarte, finner nisjer og løsninger og produserer produkter som gjør hele driften lønnsom, men vi som er unge bønder, uten land eller odel, vi trenger en inngangsbillett. Jeg har ikke sjanse til å konkurrere mot etablerte familier i 40-åra som ønsker seg hytte.

JEG ønsker meg en LIVSSTIL der jeg er med på å bevare og bygge opp mangfold, ta vare på naturen. Bevare.

Det er varen, resultatet, overskuddet, men slik er ikke det økonomiske systemet, eller samfunnet rundt det, bygd opp. Ikke idag, ikke i morgen, men kanskje i overmorgen, eller dagen etter der ...

Å begynne en karriere med millioner i gjeld er på sett og vis normalt i gründerverdenen, men som enkeltpersonforetak med gårdsbruk og hjemplass som karriere og forretningsplan, er ikke mangfold en vare som betjener lånet.

Ikke så rart at Norge har få bønder igjen? Dette gjør jo bonden til en slave.

Men skogvoktere får betalt, eller fikk, før de øg forsvant.

Hva med å være bondevokter? Eller vokter av landskapsarven?

Hvordan kan unge bønder få en arena til å fritt kunne skape?

Tiril Sofie Gilbert

NAVN: Elisa Karnatz

ALDER: 23

PRAKSIS I BINGN: Rosenhill (Ekerö, Sverige), Landolfswiese (Grabow, Tyskland), min egen hage (nær Berlin, Tyskland).

NÅ: Jeg bygger opp grønnsakshagen vår. Jeg planter trær og busker overalt og blir kjent med området vårt! Ved siden av dette lærer jeg mer om forskjellige håndverk slik at jeg kan lage klær av høy kvalitet, og andre varer, til landsbyen.

For meg er det største problemet at færre og færre mennesker dyrker mat. Maskinene blir større, arealene til hver enkelt bonde blir større, og folk er veldig frakoblet maten de spiser.

Jeg ser en løsning i å gjenopprette kontakten med planeten vår – med jord i våre hender. Hvert eneste lille bed med blomster eller grønnsaker er et bra steg i riktig retning, synes jeg. Jeg drømmer om mange småbruk som leverer mat til hver sin lille landsby. Og at det rundt de større byene også ligger mange småbruk som leverer mat til byfolket.

Med dette konseptet med 'mini-gårder' ser jeg for meg at flere mennesker får kontakt med maten igjen. I stedet for gigantiske gårder med store traktorer vil man møte folk som jobber med hendene sine. Hud møter jord. Det er en egen opplevelse og følelse som man får når man er sammen med planter og dyr.

Elisa Karnatz

NAVN: Oliver Julian Schouw

ALDER: 29

BAKGRUNN: Etter videregående skole tok jeg sjømanns-utdanning og reiste rundt i verden i noen år. Jeg jobbet også med ulike håndverk.

PRAKSIS I BINGN: Thorshøjgård (Dronningmølle, Danmark) og Hedeagergård (Ølgod, Danmark).

NÅ: Jeg jobber med kyr på Barritskov i Danmark. Jeg forsøker å bruke metoden 'holistic management' på ca. 150 hektar eng. Jeg jobber også med jordarbeidet knyttet til de resterende 500 hektarene til gården. I år starter vi også en markedsbasse på 7000 kvadratmeter for å selge til en lokal restaurant/hotell.

Som bonde jobber jeg daglig med prosessene i naturen for å produsere mat til andre. Jeg er et øyenvitne til verdien av mat. Og jeg ser en enorm skjevhet i arbeidet som gjøres og den oppmerksomheten som egentlig behøves for å opprettholde livsprosessene i naturen. De fleste innbyggerne på jorden verdsetter ikke bærekraft. Dette gjør at bøndene tvinges til å prioritere matproduksjon, og med det metter de titusener av mennesker. Men etter at den jobben er gjort, er det knapt noe tid igjen til å pleie miljøet. Dette har enorme negative konsekvenser globalt, og det skaper et problem som bare kan løses hvis bøndene har kunnskap, evne og mulighet til å skape en bærekraftig jordbrukspraksis, som ivaretar helheten. Løsningen er kunder som tar ansvar for jordbruket i lokalsamfunnet. Slik er kundene også med på å forme kulturlandskapet der de bor. Kundene kan enten bli med på selve gårdsarbeidet, eller så kan de støtte ved direktehandel hvor de betaler en høyere pris for produktene. Dette kan gi en endring som er svært ettertrengt.

Oliver Julian Schouw

Smånytt

Ønsker du å endre verden?

Er du mellom 18 og 28 år og behersker engelsk på et brukbart nivå? Da kan du ta et år på YIP. Youth Initiative Program er et allsidig treningsopplegg for sosialt entreprenørskap og helhetlig engasjement. Det er et år som både gir personlig utvikling og grunnlag for konkret handling. Utdanningen begynner med 3 måneder forberedelser i Järna syd for Stockholm. Deretter 2 måneder på et prosjekt ute i verden og så tilbake med 3 måneder i Järna. I år deltar 40 ungdommer fra en rekke ulike land.

Les mer på www.yip.se

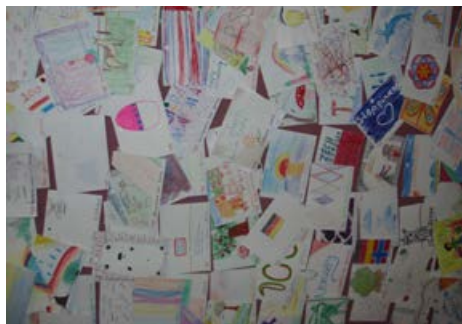

YIP-studentene er en multinasjonal gjeng. Foto: YIP.

Steinerskolen 100 år

I 1919 åpnet den første Rudolf Steinerskolen for barna til arbeiderne på Waldorf Astoria sigarettfabrikk i Stuttgart. Etterhvert kom også andre barn til, og nye skoler ble åpnet. I dag er det over 1000 skoler spredd over hele verden. 100-årsjubileet blir feiret i alle land, og det er en egen aksjon hvor skolene sender postkort til hverandre. I Trondheim er det åpnet en stor utstilling, og det planlegges en rekke arrangementer rundt om i Norge. Høydepunktet blir en festforestilling i september i Konserthuset i Oslo. Ketil Bjørnstad har skrevet et korverk til forestillingen, men det kommer også støveldansere fra Ålesund og mange andre bidrag.

Følg med på www.steiner-skole.no/waldorf-100

Sjokoladebar utfordrer til søppeldugnad

Criollo Sjokoladebar startet opp i Drammen i november 2018 som Økosjokolades konseptkafé. De serverer raw kaker, sjokolade og snacks basert på Økosjokolades ingredienser og oppskrifter, samt kaffe, te og lunsjretter. Konseptet er basert på fair trade kakao og økologiske, plantebaserte og glutenfrie ingredienser.

I april har de hver søndag hatt et arrangement hvor de har oppfordret byens befolkning til å plukke en pose søppel i Drammens gater. Alle som har levert posen i sjokoladebaren denne dagen har blitt belønnet med en kopp varm sjokolade, og dette har hittil resultert i ca. 30 fulle søppelsekker! Tilbakemeldingene er at folk er overrasket over hvor lett det er å fylle en pose og over hvor mye søppel som faktisk ligger i gater, parker og grøftekanter når man begynner å se etter. På bakgrunn av suksessen har de valgt å forlenge tilbudet i første omgang ut juni, og utfordrer andre kaféer og butikker over hele landet til å gjøre det samme i sitt nærmiljø.

Facebook/Instagram: [@criollobar](https://www.facebook.com/criollobar) www.criollobar.no

Frivillig arbeid verden rundt

Internasjonal Dugnad, WWOOF og Workaway er nettsteder som tilbyr deg å formidle kontakt med en organisasjon, bedrift, gård, eller en familie et sted i verden, der du på lavbudsjett kan kombinere noen timers daglig arbeid med å lære språk og kultur. Internasjonal Dugnad er den norske avdelingen av Service Civil International, SCI, en verdensomspennende fredsorganisasjon som ønsker å bidra til internasjonal forståelse, fred og solidaritet, hovedsakelig gjennom å arrangere arbeids- og studieleirer. WWOOF formidler frivillige til økologiske gårder rundt i verden, og Workaway formidler kontakt med vertsfamilier, der du kan bo hos familien mot å hjelpe til noen timer om dagen.

www.internasjonaldugnad.org

www.woof.net

www.workaway.info

Vil du gjøre en innsats?

Har du lyst til å gjøre en innsats, men er usikker på hvor du kan finne et prosjekt som har bruk for deg og som du har lyst til å jobbe med? På frivillig.no kan du søke etter prosjekter i din kommune eller ditt fylke, og du kan søke på spesifikke områder, for eksempel 'flykninger' eller 'leksehjelp' eller på 'alt mulig'. Når dette skrives, ligger over 2 300 oppdrag og venter på deg som har lyst og overskudd til å gjøre noe for andre. For eksempel søker Oslo Røde Kors etter deg som vil bli besøksvenn med hund, Caritas Trondheim søker jurister som kan veilede innvandrere og Stiftelsen Robin Hood huset i Bergen søker hjelp til matlaging, servering m.m.

frivillig.no

frivillig.no

Bærekraftige kvinnearbeidsplasser i India

Better Living Projects skaper nye arbeidsmuligheter for kvinner i India, gjennom salg av etiske profilprodukter i Norge.

Daglig leder Ceclile Kjeldsberg forteller: «Vi jobber for en verden hvor alle kvinner er økonomisk uavhengige. Vi leverer personliggjorte bærenett laget av sertifisert økologisk bomull. Bærenettene kommer i alle farger og logo design. Samtidig har bærenettet en praktisk innerlomme, er langtidsholdbart og dermed gjenbruksvennlig. Bestill bærekraftige bærenett fra oss, og bidra til vårt arbeid for å skape flere arbeidsmuligheter for kvinner in i den indiske delstaten Bihar.

Vi jobber for å minimalisere vårt karbon-fotavtrykk ved å ta i bruk materialer og sertifiseringer som er miljøvennlige. Samtidig opererer vi med en slow fashion policy, hvor viktigheten rundt bevisste kjøpsvaner blir tydeliggjort. Vårt hovedfokus er gode arbeidsforhold, samtidig som vi ønsker å påvirke tekstilindustrien i riktig retning.»

Investert litt mer i hvert enkelt produkt, og velg varer fra etiske leverandører!

www.betterlivingprojects.org

Økonomistudentenes opprør

✍ ARNE ØGAARD

Det begynte i Manchester. Den økonomiske krisa i 2008 satte sterkt preg på verden, men på økonomistudiene ble dette ikke omtalt. Studentene følte seg frakoblet virkeligheten og dannet gruppen The Post-Crash Economics Society.

Lignende reaksjoner skjedde helt uavhengig i flere land, og opprørsstudentene fant etter hvert sammen i den internasjonale organisasjonen Rethinking Economics. I dag består den av 53 lokallag i tilsammen 22 land fordelt på alle kontinenter.

I Norge fikk nettverket et samlingspunkt rundt samfunnsøkonom Roman Eliassen, som skapte debatt med boka *Hysj, vi regner. Hvorfor økonomer ikke forstår virkeligheten*. Leder av Rethinking Economics Norge, Ebba Boye, ble en sentral person i den videre organiseringen, og nå er en annen av ildsjelene, Liv Anna Lindman, ansatt som koordinator for arbeidet i Norden. I Norge har oppslutningen om nettverket økt i et raskt tempo, og hvert år arrangeres det flere titalls møter, foredrag og paneler. I tillegg er medlemmene svært aktive i den offentlige debatten, skriver i dagspressen og deltar på mange av de store konferansene om økonomi, samfunn og miljø. Hovedkontoret i Manchester så derfor på Norge og Norden som det naturlige startpunktet for å starte et større strategisk arbeid for å samle det europeiske nettverket. I Danmark er nettverket svært aktivt i det offentlige ordskiftet, og Sverige har et stort miljø med økonomer som spesialiserer seg på økonomi for en mer bærekraftig verden.

Oppslutningen krever organisasjonsbygging, og for å bygge kapasitet til videre vekst prioriteres det å skaffe lønnsmidler. Jeg besøkte Liv Anna på SoCentral i Oslo, et av flere steder hvor unge entreprenører og 'startup-ere' kan drive sin virksomhet. Her jobber Liv Anna blant mye annet for å hjelpe studentlagene med å arrangere debatter og invitere foredragsholdere. Det er allerede gjennomført flere større konferanser, som er åpne for alle som er interessert i kritisk økonomisk teori. Hun

”

Økonomer påvirker i stor grad det politiske livet, men hvis de gjør dette uten tilstrekkelig samfunnsinnsikt og uten trening i kritisk tenkning, vil de ikke kunne bidra til en positiv fornyelse av samfunnet.

utvikler også kommunikasjonsplattformer og kartlegger de ulike ressursene og interessene som lever blant medlemmene. Et annet tiltak er å arrangere nettverksseminarer og lage reiseutjevningsfond slik at studenter kan samles fra mange ulike kanter.

Liv Anna forteller at hun lenge har vært engasjert i å endre verden og at hun gjennom studiene ønsket å finne relevante verktøy. Etter en periode i yrkeslivet prøvde hun seg med statsvitenskap og områdestudier før hun

gikk i gang med samfunnsøkonomi. Til tross for at hun innså at det også i dette studiet var begrenset med relevante verktøy, valgte hun å fullføre med en masteroppgave hvor hun analyserte bacheloroppgaver og eksamener i samfunnsøkonomi. Her fant hun at det som ble undersøkt først og fremst var studentenes evne til å reproducere kunnskap og i liten grad deres evne til selvstendig evaluering.

ØKONOMI ER POLITIKK

Økonomer påvirker i stor grad det politiske livet, men hvis de gjør dette uten tilstrekkelig samfunnsinnsikt og uten trening i kritisk tenkning, vil de ikke kunne bidra til en positiv fornyelse av samfunnet. Liv Anna argumenterer ivrig for at økonomene trenger vitenskapskritikk, filosofi og idehistorie for å kunne se sitt fag i en større sammenheng og for å trene den kritiske tenkningen. I dag går studiet primært ut på å beregne kostnadseffektivitet, det vil si å finne den beste utnyttelsen av knappe ressurser. Vi havner i en samtale om dette også gjelder ressurser i et større økologisk perspektiv, og da forteller Liv Anna at ulike beregninger har endt opp med høyst ulike resultater. Hun er også opptatt av menneskesynet i økonomistudiet, at menneskene kun anses som brikker som kan flyttes rundt etter det beste for regnestykkene, men så enkelt er det jo ikke. Menneskene har følelsesliv og idealistiske ideer som kan trekke i helt andre retninger enn det som kalles økonomisk rasjonelt. Særlig desimeres menneskets sosiale adferd i en økonomisk analyse. Vi er sosiale vesener, som i stor grad påvirkes av menneskene og samfunnet som omgir oss.

Liv Anna Lindman er koordinator for Rethinking Economics i Norden.

Det som kalles nyklassisk økonomisk teori presenteres i dag ofte som en endelig og objektiv sannhet, men slik er det jo ikke. I Rethinking Economics er de derfor opptatt å presentere andre skoler og tanker innen økonomi, som blant annet institusjonell økonomi, sirkulærøkonomi og økologisk økonomi. I de norske lokallagene er det aktive studenter både fra samfunnsøkonomi og bedriftsøkonomi ved ulike læresteder som Universitetet i Oslo, BI, Handelshøyskolen i Bergen og fra Universitet på Ås (NMBU) hvor Liv Anna avsluttet sine studier. Et mål er å åpne alle studier for større plass til refleksjon og kritisk diskusjon. Ofte opplever hun at ferdigutdannede økonomer ikke forstår hva hun mener når hun peker på at det eksisterer et mangfold av skoler innenfor økonomifaget. De har aldri blitt presentert for tanken om at det finnes flere måter å tenke økonomi på.

”

Menneskene har følelsesliv og idealistiske ideer som kan trekke i helt andre retninger enn det som kalles økonomisk rasjonelt.

JOBBER FOR FINANSIERING OG STØRRE MEDLEMSMASSE

Rundt oss i 5. etasje på Sentralen er mange opptatt med sitt. Med håp om å få i gang nye virksomheter jakter de på investorer med et langsiktig håp om avkastning. Liv Anna skiller seg ut ved at hun må arbeide for å innbringe midler til å bygge en organisasjon som jobber for å berike debatten om økonomisk politikk. Etterspørselen etter

nye økonomiske ideer og modeller er stor, og avkastningen er forhåpentligvis et steg mot en mer bærekraftig verden. Hennes jobb er et pilotprosjekt sponset av en dansk stiftelse, som har som mål å kartlegge grunnleggende årsaker til klima- og miljøkrisen. En av arbeidsoppgavene er å finne kilder til mer varig finansiering av den norske og nordiske grenen av organisasjonen slik at det blir mulig å ansette flere. Universitetenes og høyskolenes evne til å fornye seg har aldri vært imponerende. Men Liv Anna aner at et nytt ungdomsopprør er på gang og at dette støttes bredt i samfunnet forøvrig. Mange unge er samfunnsengasjerte og opptatt av sosial og økologisk bærekraft. De vil ikke lenger være generasjon lydig.

rethinkingeconomicsnorge.com

Rethinking sustainability

✍ ARNE ØGAARD 📷 SAMUEL BERNTZEN, RETHINKING ECONOMICS

Lørdag 9. februar strømmet unge og eldre til Eilert Sundts hus på Blindern. Rethinking Economics seminar om «Bærekraft, vekst eller begge deler?» var fulltegnet og pågikk i to parallelle sesjoner fra ti til seks, etterpå fortsatte samtalene på et utested i Oslo.

I løpet av dagen fikk en rekke innledere slippe til med bidrag på fra 10 til 20 minutter, innledningene ble fulgt opp av panelsamtaler og spørsmål fra salen. Sesjonene ble dyktig ledet av unge kvinner fra Rethinking Economics. En kunne velge mellom sesjoner på engelsk og norsk. Jeg fulgte konsekvent de norske, og mine notater dekker derfor bare halve konferansen.

Mads Greker fra OsloMet innledet med betraktninger fra miljøøkonomien. Han påminnet om at CO₂ innholdet i atmosfæren i 2018 er høyere enn noen gang tidligere. Bare en bitte liten del av dette kommer fra Norge, og er det da noen mening i at

vi skal gjøre en innsats? Norge har svært høye klimamål, men hvis vi stiller for strenge krav kan det oppstå karbonlekkasje. Andre land vil pumpe opp mere olje, og forurensende industri vil flytte ut. På den andre siden kan Norge være med på å utvikle teknologi for karbonfangst og nye former for fornybar energi, som kan komme andre til gode. Konklusjonen var at norsk innsats er viktig.

ØKOLOGISK ØKONOMI

Andre foredragsholder var Ove Jakobsen, som vakte interesse ved å henvise til de mange tenkerne som er opptatt av at vi må endre vår virkelighetsforståelse for å kunne løse de problemene som dagens mekanistiske tenkning har skapt. Vi må utvikle en organisk virkelighetsforståelse gjennom nytenkning. Foredrag om økologisk økonomi vekker ofte begeistring, men det stilles også spørsmål om dette ikke er en filosofisk utopi. Et svar var at å tro at vi kan fortsette som vi gjør i dag, er det egentlig utopiske. Men Ove Jakobsen fortalte også om konkrete prosjekter i norske kommuner som ønsker en bærekraftig utvikling. Prosjekter som baserer seg på innbyggernes eget engasjement. Arild Vatn fortsatte med noen momenter fra institusjonell økonomi og påpekte flere likehetstrekk med økologisk økonomi.

I debatten påminnet Mads Greker om at vi må passe oss for å fremstille den neoklassiske økonomien som en karikatur. Økonomisk vekst innebærer effektivisering av arbeid. Arbeidskraft frigjøres, men hvordan ønsker vi å anvende denne arbeidskraften, og hvordan fordeles det overskuddet som skapes? Hvordan kan vi forhindre at økonomisk vekst medfører en belastning på naturen?

MÅLINGSTYRANIET

I neste sesjon var et hovedtema hvor vanskelig det er å måle utviklingen. Vi kjenner godt begre-

Paneldebatt om økologisk økonomi, bærekraft og vekst. Fra venstre: Mads Greker, Ove Jakobsen, Arild Vatn og Ebba Boye.

pet BNP, bruttonasjonalprodukt, som vanligvis defineres som den samlede produksjonen av varer og tjenester. Men Ingrid Harvold Kvangraven fra universitetet i York ga et innblikk i hvor komplekse utregningene egentlig er og hvordan de har endret seg slik at finansnæringen nå teller langt mer enn tidligere. Det pågår en lobbyvirksomhet for å påvirke utregningsmodellene for BNP, og et motiv kan være at landenes innflytelse i IMF og Verdensbanken avhenger av BNP.

Det er svært mye BNP ikke forteller oss om utviklingen i et land. Morten Jerven fra NMBU og Desmond McNeil fra UiO viste hvor lett det er å sette opp gode mål som FNs 17 bærekraftsmål, men hvor vanskelig det er å måle i hvilken grad målsettingene oppnås. I dag kan det hentes mye informasjon fra 'big-data', men vi må likevel være skeptiske til om dette gir en korrekt bilde av virkeligheten.

BÆREKRAFTIG FORBRUK

Marit Heller fra forskningsrådet skilte mellom rasjonelle aktører, som er mest opptatt av det som er nyttig for dem selv, og selvbestemmende aktører, som prøver å handle etter det som er viktig for fellesskapet. Arve Hansen fra UiO var opptatt av at vi må slutte å fokusere på den enkelte forbruker og at vi må forstå forbruk som et sosialt fenomen. Iulie Aslaksen påpekte hvor komplekse virkninger forbruket har, og hun holdt et varmt innlegg for det å kunne spise kjøtt fra norske husdyr på beite. Kjell Arne Brekke stilte spørsmål om et lavere forbruk ville medføre lavere arbeidsinnsats og dermed skade samfunnsutviklingen.

DET GRØNNE SKIFTET.

I siste sesjon var spørsmålet hvordan vi skal bevege oss mot en mer bærekraftig økonomi. Katinka Holtsmark holdt et engasjert innlegg for å bruke

prismekanismen, men innså også at dette krever en god fordelingspolitikk. Jan Bråten viste hvordan prisen på solceller og annen fornybar energi har sunket og henviste til snøballeffekten. Ellen Stenslie, som forsker på grønne og sosiale tiltak i Storbritannia, påpekte at få politikere tar miljøkrisen innover seg, og hun ga eksempler på hvordan det oppstår sosiale entreprenører som er mer opptatt av å maksimere de sosiale og økologiske virkningene enn av å maksimere overskuddet. Ove Jakobsen beskrev lignende tiltak i Danmark. Dette viser at mennesker som vil virkelig kan gjøre noe. 💧

Foredragene og debattene ble filmet og kan sees på denne lenken: bit.ly/2UXIbqA

Få politikere tar miljøkrisen inn over seg, mener Ellen Stenslie, som forsker på grønne og sosiale tiltak i Storbritannia.

Nytt fra Cultura Bank

Nye kort blir kontaktløse

Det neste kortet du får fra Cultura Bank vil kunne brukes kontaktløst, det vil si at du ikke behøver å stikke kortet inn i betalingsterminalen, men bare legger det oppå terminalen. Mindre transaksjoner kan gjennomføres i et visst omfang uten at du behøver å taste PIN-koden. Det betyr også at hvis du mister det, er det mulig for finneren å bruke et begrenset beløp uten å taste PIN, så pass godt på kortet. Hvis du mister kortet, kan du sperre det selv i nettbanken eller ringe banken.

Når du får et slikt kort i posten, er det ennå ikke aktivert for kontaktløs bruk, det blir det først når du har lagt det på en terminal og tastet PIN første gang.

Kanskje synes du det høres skummelt ut at kortet kan brukes uten at du behøver å taste PIN, men det regnes for å være sikrere enn de gamle kortene, da du slipper å eksponere PIN-koden din så ofte.

Kontaktløst er kjapt og enkelt. Innen 2020 skal alle betalingsterminaler i Norge støtte kontaktløs betaling.

Foto: Adobe Stock

Emisjonen er avsluttet

Når dette skrives er resultatet av vårens emisjon ennå ikke klart, de siste innbetalinger skjer omtrent på den tiden dette nummeret av Pengevirke kommer ut til leserne.

Denne gangen valgte vi å gjennomføre emisjonen ved hjelp av DealFlow, som driver med CrowdEquity, altså en folkefinansieringsplattform som skaffer egenkapital til prosjekter. På den måten kunne de som skulle tegne egenkapitalbevis gjennomføre tegningen elektronisk og signere med BankID. Dette var både arbeidsbesparende for banken, tidsbesparende for kjøperen og miljøvennlig, da vi slapp å sende papir i posten. For dem som ønsket det var det likevel fortsatt mulig å benytte en papir-basert løsning.

Cultura Bank må med jevne mellomrom øke egenkapitalen for å kunne fortsette å vokse på utlånsiden, så om du ikke fikk deltatt denne gangen, kommer det ganske sikkert nye sjanser senere. Det kan også være mulig å få kjøpt egenkapitalbevis mellom emisjonene dersom noen av de eksisterende eierne ønsker å selge. Omsetning av egenkapitalbevis utenom emisjonene skjer gjennom Norne, et verdipapirforetak eiet av frittstående sparebanker.

Hvis du ønsker å kjøpe eller selge egenkapitalbevis, kan du henvende deg til Norne.

Telefon: 55 55 91 30, epost: egenkapitalbevis@norne.no

Verified by Visa endrer navn til Visa Secure

Hvis du handler på nettet med ditt Visa-kort, kan du oppleve at nettstedet ber om å få bekreftet din identitet, enten med SMS-kode eller BankID, og du får opp et skjermbilde med logoen til Verified by Visa. Nå blir den gamle Verified by Visa-løsningen gradvis avløst av Visa Secure. I en periode vil du kunne møte begge løsningene, men fra 1.10 skal Verified by Visa være erstattet av Visa Secure. Den nye løsningen vil være bedre tilpasset mobiltelefon. Du vil fortsatt kunne velge mellom å bruke engangskode på SMS eller BankID for å identifisere deg.

Ja takk til alle e-fakturaer

Neste gang du skal inngå en ny e-fakturaavtale får du mulighet til å si «ja takk til alle» i nettbanken, det betyr at du sier ja til at du heretter vil motta som e-faktura alle fakturaer som kan sendes som e-faktura. Du slipper altså å inngå avtale med hver enkelt e-fakturatilbyder. Ellers er det ingen endringer, du må fortsatt godkjenne hver enkelt e-faktura i nettbanken.

Noen av våre utlånsprosjekter

Leve nær naturen

Med boliglån fra Cultura Bank har Rebecca Shirin Jafari og Kristoffer Gaarder Dannevig gjort alvor av det mange drømmer om – flyttet fra leilighet midt i byen til et rødt hus i skogen i Maridalen. De har fortalt om sitt første år i skogen i en artikkel i magasinet Harvest. www.harvestmagazine.no/artikkel/da-vi-valgte-skogen

Kortreiste spirer

Please Mind the Gap har fått lån til å videreutvikle dyrkingsprosjektet som de driver i kjellerlokalet til Blå Kors i Oslo, der mennesker med ruserfaring kan få oppleve meningsfylt aktivitet gjennom å dyrke mikrøgrønt i hydrokulturer. Spirene selges til restauranter i nærområdet. Vi skrev om prosjektet i Pengevirke 3/2018, da hadde Please Mind the Gap Crowdfundingaksjon på CulturaFlokk. Please Mind The Gap er en ideell organisasjon som har som mål å hjelpe ideelle organisasjoner med forretningsutvikling gjennom mikrovirksomheter.

www.facebook.com/PleaseMindTheGap

Godt Brød skal åpne nytt utsalg på Munch brygge

Snart kommer Godt Brød til sentrum og selveste Munch brygge i Oslo. Like ved Operaen og Barcode bygges det nå et flunkende nytt bakeverksted. Godt Brød er Debio-godkjent og baker herlige økologiske brød, boller, rundstykker og kaker. Du kan spise der og få ditt yndlingsbrød påsmurt mens du venter, med nytrukket økologisk kaffe eller andre økologiske drikkevarer til, eller kjøpe med deg ferske bakevarer hjem. Du kan også bestille mat til møter og arrangementer. Klarer du ikke vente til Godt Brød på Munch brygge åpner i august kan du besøke et av de 20 andre bakeverkstedene deres i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. På nettsiden til Godt Brød finner du gode baketips og oppskrifter, og du kan også sende inn spørsmål til bakeren.

www.godtbrod.no

Foto: Daniel Andersson

Fiske og gårdsbruk

Cultura Bank har gitt lån til Irina og Jørgen Hesten, som driver økologisk småbruk i Lødingen i Nordland. Jørgen driver som fisker fra egen sjark. Småbruket har mange muligheter for videreutvikling av virksomheten, med ridebane, lang strandlinje og jakt- og fiskerettigheter.

Nytt fra våre kunder

Seiltur med søppelrydding

Seil Norge arrangerer sammen med Nordic Ocean Watch seiltur med søppelrydding langs Helgelandskysten 28. juni – 4. juli. Storslåtte naturopplevelser kombineres med strandrydding og kunnskap om hvordan vi kan ta vare på havet. Dette er bare en av de mange opplevelsrike turene Seil Norge arrangerer i år. Kanskje du heller har lyst til å seile Svalbard rundt, eller være med på tur som kombinerer klatring og seiling? Uansett hvilken tur du velger, er du garantert sterke naturopplevelser. Det er ikke nødvendig å ha seilerfaring på forhånd, du får lære det du trenger underveis.

www.seilnorge.no

Foto: Seil Norge

Slik blir nordmenn svindlet

Trendene skifter når det gjelder svindelmetoder. Innføring av chip på kortene og advarsler om å passe godt på PIN-kodene har gjort at svindel med kopiering av kort er nedadgående. For noen år siden var det «CEO-svindel» som var det store (epost som tilsynelatende ble sendt fra sjefen i en bedrift til regnskapsavdelingen og ba om hasteutbetaling). Det har ført til innskjerping av rutiner og høyere bevissthet om sikkerhet i bedriftene. Men da finner svindlerne nye muligheter. Når systemene blir sikrere og sikrere, går de over til å prøve å lure enkeltpersoner.

To svindelmetoder står for 60% av tapene

Statistikken for 2018 viser at det er to svindelmetoder som står for tilsammen 60% av tapene. Det ene er investeringer i bedrifter som ikke eksisterer (92 millioner kroner), det andre såkalt kjærlighetssvindel (88 millioner kroner). Dette er typisk der man av kjærlighet betaler større summer til personer man håper å møte eller hjelpe.

Ander svindelmetoder er blant annet å kreve betaling for varer som ikke leveres, sende falske fakturaer eller endre mottakerkonto. Vær spesielt oppmerksom på dette i sommerferien!

Eivind Gjemdal, daglig leder i Bits AS kommenterer statistikken slik: «Norge er et samfunn der innbyggerne har stor tillit til staten og hverandre. Men likevel må sunn skepsis utøves hvis man føler

man er i en situasjon der man kun er en utbetaling unna stor lykke, mange penger eller tilgang til noe annet verdifullt til en særskilt gunstig pris.»

Foto: Adobe Stock

Microsoftsvindel forekommer fortsatt

Hvis noen ringer deg og sier de er fra Microsoft, legg på – det er et svindelforsøk.

Denne typen svindel har pågått i flere år, og dessverre forekommer det fremdeles. Det foregår ved at en hyggelig person ringer deg og sier at han er fra Microsoft og forteller at du har problemer med virus, men at han kan hjelpe deg å fjerne det. Det er flere varianter av svindelen. Han vil enten forsøke å få tak i kortopplysningene dine, eller kanskje ber han deg om å installere et program som angivelig skal rydde opp i virusproblemet, eller ber deg om å gi ham fjerntilgang til PC'en din og/eller får deg til å gå inn i nettbanken for å betale for hjelpen.

Hvis du har mistanke om at du er blitt lurt, kontakt banken med det samme og fortell hva som har skjedd, kanskje er det mulig å stoppe betalingen.

Cultura Bank var her

Kongsgårdseminaret om biologisk mangfold

5. mars var Cultura Bank til stede og hadde stand på Kongsgårdseminaret i Gjestestuen på Bygdøy Kongsgård, med tema biologisk mangfold. Temaet er i høyeste grad aktuelt, men tap av biologisk mangfold får ofte ikke like stor oppmerksomhet i media som klimautfordringen. Det var stor bredde og høy kvalitet på innleggene, og særlig interessant var Åslaug Marie Hagas innlegg om klodens matsikkerhet og potensialet som ligger i å utnytte det enorme biomangfoldet innen de enkelte artene. Dette mangfoldet er et råmateriale som kan brukes til å utvikle planter som kan tåle nye omgivelser, bekjempe sykdommer og ha høyere næringsinnhold. Det var skremmende å høre at Kina har mistet 90% av ris-variantene

siden 1950, Mexico har mistet 80 % av maisartene siden 1900, India har mistet 90 % av ris-artene siden 1900 og USA har mistet 90 % av frukt- og grønnsakartene siden 1900.

Heldigvis er det nå anerkjent internasjonalt at det er viktig å ta vare på og sikre det som er igjen av mangfoldet. Det finnes nå 1750 nasjonale plantegenbanker, og så har vi Svalbard globale frøhvelv som backup for det globale systemet som bygges opp rundt i verden. Materiale ble tatt ut for første gang i 2015 da plantegenbanken i Aleppo ikke kunne operere på grunn av krigen. Hvis ting går galt på kloden, skal vi kunne gå til Svalbard og finne igjen varianten.

Stor interesse for folkefinansiering

4. april inviterte vi til åpen kveld om folkefinansiering. Assisterende banksjef Jannike Østervold snakket om CulturaFlokk og betydningen av gavepenger, og Mali Konstad Brødreskift fra Bidra ga gode råd om planlegging og gjennomføring av en vellykket folkefinansieringskampanje. Arrangementet ble streamet, og hvis du gikk glipp av det, kan du se det på Cultura Banks youtube-kanal *).

I etterkant inviterte vi interesserte til en workshop, der de kunne få hjelp

til å videreutvikle prosjektene sine, og nærmere 20 spennende prosjekter meldte seg. 12 av dem fikk plass på workshopen, som ble gjennomført 2. mai. Tilbakemeldingene fra deltakerne var positive, og vi inviterer derfor til ny folkefinansieringsworkshop 21. august.

CulturaFlokk tilbyr to typer folkefinansiering – donasjon, som er rene gaver uten noen motytelse, og belønningsbasert folkefinansiering, der prosjekteieren kan tilby belønninger i forskjellige prisklasser. Det finnes også

folkefinansieringsplattformer som tilbyr lån eller innhenting av egenkapital. En oversikt over plattformene finner du på norskcrowdfunding.no, sidene til Norsk Crowdfunding Forening, der også Cultura Bank er medlem.

På side 24-27 presenterer vi et utvalg av sommerens CulturaFlokk prosjekter.

cultura.no/flokk

*) Se foredrag fra åpen kveld om Folkefinansiering: <https://bit.ly/2Qa4Ni9>

WORKSHOP OM FOLKEFINANSIERING 21. AUGUST 2019

Verkstedet er for deg som:

- Har et prosjekt du brenner for, men mangler penger til å få det gjennomført
 - Har kommet relativt langt i planlegging av prosjektet
- Ønsker å bruke CulturaFlokk til å folkefinansiere prosjektet høsten 2019.

Sted: Storgata 33a, 0184 Oslo Tidspunkt: 21. august, kl. 16:00–20:00. Egenandel: kr 250 pr. person, inkluderer mat.

Begrenset med plasser

Vi har plass til 10 prosjekter med 2 deltagere fra hvert prosjekt.

Søknadsskjema finner du på www.cultura.no/verksted

Prosjekter på CulturaFlokk

Innenforskap bekjemper ensomhet

✍ ODD-EIRIK ERIKSEN, PROSJEKTLEDER I INITIATIVTAKER INNENFORSKAP

Ensomhet er den største dødsårsaken i Norge. Og mange menneskelige ressurser går tapt på grunn av utenforskap.

Utenforskap er vondt for den det gjelder, og det er dyrt for samfunnet. La oss gjøre noe med det!

Innenforskap har 3 hovedfokus:

- Bekjempe ensomhet.
- De som havner utenfor har ressurser samfunnet trenger. Hva om disse ressursene fikk komme til sin rett?
- Fremme mangfold og forskjellighet. Mangfold er en ressurs!

PRATBAR

En primæroppgave for Innenforskap vil være å skape møter mellom mennesker. Ordet «pratbar» indikerer at du er åpen for å prate med en fremmed. Du kan ha det på en button, du finner det på utvalgte kaféer/serveringssteder, og vi har en egen Pratbar-gruppe på Facebook.

Nå kan du være med på å skape bevegelsen Innenforskap. Når du er med på å finansiere Innenforskap, får du bl.a. et diplom med tittelen «Grunnlegger». Kampanjen løper til og med søndag 7. juli.

STØTT PROSJEKTET PÅ CULTURA-FLOKK – FND.UZ/INNENFORSKAP

Vi spiste, sov og drakk feminisme

✍ INGE ÅS

Finansiering av layout, trykking og lansering av boka høsten 2019

«Vi spiste, sov og drakk feminisme» er sentrert rundt lesbiske feministers politiske aksjoner og miljøet rundt dem på 70-80-tallet, primært i Norge, men også i Norden. Deres innsats i kvinnebevegelsen er ukjent, men bare en liten stund til.

Vi trenger alle forbilder. Og vi trenger kunnskap om hvordan kvinnebevegelsen har oppstått, blitt argumentert for, motarbeidet og fått gjennomslagskraft.

Det blir en bok om spennende politisk kunst, performance og aksjonisme, som var med på å forandre Norge. En historie om felleskap, mot, humor og målrettet politisk arbeid. En omfattende bok, tekst og billedmessig. Nå trenger vi midler til å finansiere layout og trykking. Vi har mottatt tilskudd fra Fritt Ord, Norsk Kulturråd, NFFO og Billedkunstnernes Vederlagsfond. Boka skal trykkes og gis ut høst 2019 på SFINXA lesbisk-trykk. Og det blir en heidundrernes lanseringsfest!

Forfatter: Inge Ås Redaktør: Tonje Gjevjon.

STØTT PROSJEKTET PÅ CULTURA-FLOKK – FND.UZ/BOK2019

Kreativt verksted for unge & eldre i Trondheim

✍ INGUNN RIPE, VITAM FOCUS

Felles arena for skaperglede og livskvalitet på tvers av generasjoner.

Prosjektet går ut på å skape et kreativt møtested for unge og eldre i Trondheim. Mange unge føler seg ensomme og rastløse. Behovet for å bli møtt, sett og hørt er stort. Mange eldre føler seg unyttige, ensomme og verdiløse. Ved å bringe disse aldersgruppene sammen skapes det en arena hvor de kan utfylle og motivere hverandre og skape et unikt verdifelleskap fra hjertet.

Vi er allerede godt i gang og har holdt foredrag og samlinger om prosjektet ved flere anledninger. Studenter fra musikklinja har holdt musikkinnslag, mens initiativtaker Elise Ripe Fuhre fra Vitam Focus har sunget og vist frem sine kunstverk i Healingens Hus sine vakre lokaler i Erling Skakkes gate 66. Gamle og unge har fått komme sammen, og gleden har vært stor fra begge hold.

Pengene skal gå til leie av lokalet hvor samlinger, utstillinger, konserter, kurs og foredrag skal holdes og til utstyr og materialer til det kreative verkstedet.

STØTT PROSJEKTET PÅ CULTURA-FLOKK – FND.UZ/KREATIVTVERKSTED

Elise, Ingunn og Storm er prosjektansvarlige.

OsLove filmfestival

✍ IDA THERESA MYKLEBOST OG JOHN GAMACHE

Inspirerende og inkluderende filmfestival med samfunnsaktuelle temaer

Vi vil hente tilbake magien som oppstår når mennesker ser på film sammen og bruker inspirasjonen fra filmene til å bygge broer og å skape endring i samfunnet. Vi viser noen få, håndplukkede filmer, som har et spesielt godt potensial til å skape dialog, fantastiske opplevelser og å bryte ned fordommer. Rundt hver film bygger vi et heldags, skreddersydd arrangement, som bringer filmens tema til liv. Slik blir festivalen en interaktiv opplevelse hvor publikum kan få snakke med filmskaperne, delta i debatter, stifte bekjentskap med organisasjoner som engasjerer seg i tematikken, smake mat fra hele verden og feire kulturen og lidenskapen i filmene utover natten med andre samfunnsengasjerte Oslo-borgere, ved fjorden i måneskinn.

KREATIVE BARN LØSER MILJØPROBLEMER

Når vi for eksempel viser dokumentarfilmen *Inventing Tomorrow* om entusiastiske barn fra hele verden som finner opp nye løsninger for å redde verden fra klimakrisen, bygger vi en hel liten miljølandsby i Oslo sentrum! Her kan publikum (og barn er hjertelig velkom-

ne!) møte og snakke med ett av barna i filmen, de kan lære hvordan de selv kan leve mer miljøvennlig i hverdagen, gå på kurs for å bygge sin egen kompostbenge, ta med sine gamle klær til byttestasjonen og få 'nye' gamle klær i stedet for å kjøpe nye, smake bærekraftig mat på matstasjonen, og de kan stille spørsmål til miljøeksperter. Slik blir temaet i filmen levende og interaktivt, og publikum blir selv en del av løsningen i filmen.

INITIATIV OG HÅP I FLYKTNINGELEIREN

Filmen *Soufra* er en håpefull og inspirerende dokumentarfilm om pågangsmot. Miriam har tilbrakt hele sitt liv i en flyktningleir i Libanon, i en situasjon hvor flyktninger ikke har mulighet til å jobbe, ta opp lån eller bli en del av samfunnet. Til slutt får hun nok, og på mirakuløst vis får hun tak i en kassebil. Hun lærer

syriske asylsøkere. Oslo Kommune og andre instanser og organisasjoner er til stede og informerer om og inviterer publikum til å bli med på prosjektet *flyktningguide* i Oslo, slik at publikum igjen selv kan bli en del av løsningen og hjelpe medmennesker – der og da. Vi bringer syrisk kultur til Vippetangen og feirer flyktingenes pågangsmot og vårt fellesskap med dem – håper du også kommer!

Vi ønsker at festivalen skal være en møteplass for Oslo-borgere på tvers av bygrenser, klasser, bakgrunn og etnisitet. Framover mot festivalstart i oktober vil vi oppsøke og involvere så mange lag av Oslos befolkning som mulig. Dette skal nemlig ikke være en filmfestival rettet mot filmindustrien og eliten, men en folkefest! Vi har et håp om at festivalen kan bidra til å gjøre byen vår sterkere ved å bygge samhold og vennskap, og at Oslo-borgere på tross av forskjeller vil finne sammen gjennom felles engasjement.

Festivalen skjer torsdag 3. oktober til søndag 6. oktober, på Vippra og Salt i Oslo. Velkommen!

<https://www.facebook.com/oslovefilm-festival>

STØTT PROSJEKTET PÅ CULTURA-FLOKK – FND.UZ/OSLOVE

opp de andre kvinnene i leiren, og de starter sitt eget cateringselskap. Filmen er en rå påminnelse om flyktningers vanskelige situasjon rundt om i verden, samtidig som den fyller hjertene våre med håp og glede. Filmen vises sammen med matservering med syriske smaker fra Aleppo Bahebek og musikk av

Grønnsakene tørster!

✍ SEVERIN ROMER IVERSEN

Bergsmyrene gård trenger nytt brønnhull

Du har kanskje hørt om Bergsmyrene gård. Om ikke, så kan vi fortelle deg at gården leverer grønnsaker til fjern og nær. Men ikke hvilke som helst grønnsaker! Gården har vært drevet økologisk-biodynamisk siden 1981 og leverer i dag et stort utvalg råvarer av ypperste kvalitet til butikker, restauranter og privatpersoner. Men vi står ovenfor en utfordring.

Årene ser ut til å bli tørrere, og det gjør dessverre brønnen vår også.

Da Finn kom til gården, var en av de første tingene han gjorde å skaffe tilgang på vann. Men kapasiteten til brønnen han laget er ikke lenger nok til å dekke gårdens behov. Og siden vi ikke har planer om å slutte, tvert imot står det en ny generasjon på dørstokken og venter på å ta over, må vi gjøre noe med vanntilførselen vår.

Vi vil bore et nytt brønnhull! Men trenger hjelp for å klare det.

**STØTT PROSJEKTET PÅ
CULTURAFLOKK -
FND.UZ/VANNTILGRONNSAKER**

Vann trengs for at det skal bli grønnsaker å høste.

Grønt nabofellesskap

✍ HELLE AASE FALKENBERG

Vi jobber med å etablere Grønt nabofellesskap - Norges første bofellesskap bygget på et vegansk verdigrunnlag.

Med bofellesskap mener vi det som på engelsk kalles «cohousing», en boform som er i sterk vekst i våre naboland og internasjonalt, men hvor det i Norge har vært liten utvikling.

I et moderne bofellesskap er beboerne med på å utvikle sitt eget bomiljø, med private boliger og felles møteplasser. Vi ser for oss vårt bofellesskap som et boligtau i landlige omgivelser med 15–25 nybygde boenheter, felleshus, dyrkingsarealer, lekeplass m.m. Det vil legges vekt på gode, miljøvennlige materialer og bærekraftige løsninger, funksjonell, varig og interessant arkitektur. Alle fellesmåltider vil være veganske, og det vil kun tilberedes og spises vegansk mat i fellesarealene, men man må ikke nødvendigvis være veganer for å bo der. Mer informasjon om prosjektet finnes på www.nabofellesskap.no. Vi vet foreløpig ikke hvor bofellesskapet vil ligge, men det vil bli i pendleravstand til Oslo sentrum på maksimalt 40 minutter med kollektivtransport.

Vi har innledet et samarbeid med arkitektfirmaet Fragment v/arkitekt Arild Eriksen. Fragment/Eriksen er engasjert i å utvikle sosiale boformer i Norge og er blant annet involvert i Ormsundveien Økogrend, Tøyen boligbyggelag og kunstnerboligene i Hovinbyen.

Formålet med folkefinansieringskampanjen er

å samle inn penger til arkitektfirmaets arbeid, som i første omgang innebærer tomtesøk og en projektskisse. Noe av tanken bak prosjektet er at bofellesskapet skal være et foregangsprosjekt og fungere som et ressurscenter for det veganske miljøet i Norge, og at langt flere enn oss som planlegger å bo der, vil ha interesse av at prosjektet blir realisert. Derfor har vi tro på at dette er et prosjekt som særlig veganermiljøet vil være villig til å støtte økonomisk.

Som takk for støtten tilbyr vi både materielle belønninger, som bærenett og håndlagde skjærefjoler, deltakelse på ulike workshops (acroyoga, kombuchabrygging) og opplevelsesbaserte belønninger knyttet til det ferdige bofellesskapet (festmiddag ved åpningen, overnatting i gjestehybel, bruk av fellesverksted m.m.)

Vi leter nå etter tomt og tar gjerne imot tips om egnede tomter.

STØTT PROSJEKTET PÅ CULTURAFLOKK - FND.UZ/NABOFELLESSKAP

Bli med å gi liv til framtidens forretningsmodell!

✍ MARIANNE BAKKERUD, PROSJEKTLEDER FOR ASKER BRUKT OG REDESIGN OG DAGLIG LEDER FOR KULTURHUSET HOVTUN/KLOKKARSTUA NÆRMILJØSENTRALT

Framtidige kvalitetsprodukter må ha utspring i gjenbruk, ombruk, miljøvern, økologi og mangfold med tanke på kjønn, legning, etnisk bakgrunn, alder og redusert arbeidsevne.

Asker Brukt og Redesign er et pilotprosjekt utarbeidet av Klokkekarstua Nærmiljøsentral, som skal skape arbeidsplasser med høyt fokus på miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. Våre mål er å ta i bruk den passive arbeidskapasiteten, satse på mangfoldledelse og å jobbe iherdig med å redde jorden. Store ord, men det er handling som teller.

Våre dyktige medarbeidere vil være de som faller utenfor det ordinære arbeidsmarkedet, fordi de av ulike grunner har redusert arbeidsevne, men hos oss skal de få mulighet til å kjenne på mestingsfølelsen.

Verkstedet vårt er en lærings- og mestingsarena, som har spesialisert seg på redesign av møbler og tekstiler, kalkmaling og egenproduserte mosaikkfliser. Ikke kast de gamle møblene dine, men kom til oss, så gir vi dem nytt liv!

Vi har inngått et samarbeid med Kulturhuset Hovtun, Berg og Blåne, Ibsens Laboratorium, Ingebjørg Mundheim – Powertex, MB Art Galleri, Luringen Brukthandel og NAV.

facebook.com/askerbruktogredesign

STØTT PROSJEKTET PÅ CULTURAFLOKK – FND.UZ/ASKERBRUKTOGREDESIGN

Gamle møbler får nytt liv

Jeg sykler for miljøet

✍ HEDDA GJONE

På ett hjul til Frankrike med klimabudskap

Jeg er 21 år gammel og studerer biologi, klima og miljø ved UIT. Sommeren 2019 har jeg et bærekraftsprosjekt der jeg skal sykle på ett hjul fra nord i Danmark til sør i Frankrike. Jeg ønsker å fokusere på det å bruke lang tid på å reise og la reisen i seg selv være målet. Jeg vil formidle at når jeg klarer denne reisen på kun ett hjul, så skal man fint klare å komme seg rundt i verden uten nødvendigvis å ta fly. Og det å kunne sette mer pris på en reise og ikke alltid ta det som en selvfølge at man skal komme seg til andre siden av jorden på to døgn.

Jeg begynner å sykle i midten av juni og tar den tiden jeg trenger nedover i Europa, så lenge jeg er tilbake til studiestart. Jeg håper å bli støttet av noen med samme verdigrunnlag som meg når det gjelder klimaspørsmålet. Du kan følge prosjektet på facebook – @uniflamez.

STØTT PROSJEKTET PÅ CULTURAFLOKK – FND.UZ/UNIFLAMEZ

Hedda Gjone og sykkelen

Follow The Music

Et Artist in Residency prosjekt på Magerøya i Trønderlag i juni og juli 2019

Vi søker støtte til en sommersamling for kunstnere som søker å skape bånd mellom livet i moderne storbyer og livet ute i skog, mark og vill natur. Vi ønsker å undersøke hvor vi står som mennesker og hvordan vi møter utfordringene vi nå står ovenfor, med et spesielt fokus på at vi lever med én fot i naturen, og én i kulturen.

Hvordan kan vi ha en kunstnerisk praksis med permakultur / biodynamiske tilnærminger, bruke metoder fra jordbruk inn i kunsten og få kunsten inn i jordbruket?

På en øy ut mot Norskehavet, med ørn, villsau og fisk er kunstnere og musikere fra Europa blitt invitert til å oppholde seg på Magerøya i to uker og gjøre et dypøkologisk dypdykk i naturen, for så å skape et produkt som skal presenteres for lokalbefolkningen hos Lokal.bar & Scene i Trondheim.

Prosjekteier er Hans-Julius Maske, som også er omtalt i artikkelen om BINGN-studentene på s. 11.

STØTT PROSJEKTET PÅ CULTURAFLOKK – FND.UZ/STRUKTUR

Tobakksplante koblet til en synthesizer. En syngbolle, mikrofon og loopstation. Lydutstilling av Julius Maske på Losæter i 2018 i regi av Future Farmers. Foto: Julius Maske

Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar

Fritjof Capra

✍ PROFESSOR OVE JAKOBSEN, SENTER FOR ØKOLOGISK ØKONOMI OG ETIKK, NORD UNIVERSITET

INNLEDNING:

Fritjof Capra hevder at de utfordringene vi står overfor hører uløselig sammen og at de dermed bare kan løses gjennom endring på systemnivå. Han er optimistisk og hevder at det finnes enkle løsninger, men de forutsetter at vi er villige til å endre vår tenkning, vår forståelse og våre verdier. Gjennom sine mange bøker har Capra demonstrert hvordan en transdisiplinær tilnærming som knytter forbindelsen mellom ulike fagområder, mellom vitenskap og praksis og mellom vestlig og østlig filosofi bidrar til å kaste lys over komplekse problemstillinger. For å oppdage hvordan alt henger sammen i en organisk helhet mener han det er nødvendig å etablere en forståelsesramme som inkluderer menneske, natur og samfunn.

FYSIKKENS TAO

I boken *The Tao of Physics* fra 1975 påpeker han at vår mekanistiske virkelighetsforståelse, der alt deles opp i sine enkelte faktorer, kan betraktes som den viktigste årsaken til sosiale, økologiske og kulturelle kriser. Som alternativ utvikler Capra en organisk forståelsesramme basert på inspirasjon fra moderne fysikk og orientalsk mystikk. Jo dypere en trenger inn i den submikroskopiske verden dess mer tydelig blir det at den fysiske verden er levende, organisk og i stadig forandring. Konsekvensen er at vi ikke kan snakke om naturen uten samtidig å snakke om oss selv. Denne forståelsen finner vi igjen i Buddhismen der Tao representerer en kosmisk prosess som inkluderer alt og der verden oppfattes som en vedvarende forvandling. Capra konkluderer med at virkelighetsoppfatningen i moderne fysikk dermed er uforenelig med våre nuværende samfunnsformer og at sivilisasjonens overlevelse avhenger av at vi er i stand til å tilpasse våre

sosiale og økonomiske systemer til den harmoniske sammenheng som finnes i naturen.

VENDEPUNKTET

I boken *The Turning Point* (1982) går Capra videre og argumenterer for at vi trenger et nytt paradigme som bygger på at vi lever i en verden der biologi, psykologi, samfunn, økonomi og natur er knyttet sammen og er gjensidig avhengige av hverandre. I det nye paradigmet står livet og det levende i sentrum. Endringen representerer med andre ord en ny måte å forholde seg til virkeligheten på. Forandringer gjelder blant annet:

- Likestilling mellom kvinner og menn, eller feminine og maskuline verdier
- Gjøre økonomi og samfunn uavhengig av fossile energikilder
- Overgang fra mekanisk til organisk virkelighetsforståelse

Fordi dagens økonomi preges av en fragmentert og reduksjonistisk tilnærming, som ikke gjør det mulig å fange opp de dynamiske samfunnsmessige og økologiske prosessene aktivitetene inngår i, mener han at vi står foran en krise. Krisen innebærer ifølge kinesisk tradisjon en kombinasjon av fare og muligheter. Capra påpeker at et av de største problemene knyttet til dagens økonomi er det endimensjonale verdisynet som preger faget. Dersom økonomien skal bidra til å løse de problemene samfunnet står overfor, kreves det vilje og evne til å utvikle teori og praksis i tråd med økologiske prinsipper og kulturelle verdier.

De viktigste endringene økonomien står overfor er:

- Erstatte eksponentiell vekst med naturlig utvikling, dvs. balanse mellom vekst og reduksjon
- Utvikle småskala teknologi basert på

menneskelige behov og bærekraftige økosystemer

- I stedet for sentralisering og globaliserte konserner, innføre desentraliserte nettverk av småskalabedrifter
- I stedet for «overprocessed, overpackaged, and overadvertised food» bør det legges mer vekt på økologisk matproduksjon

En levende organisme er et selv-organisierende system som fornyer seg og utvikler seg kontinuerlig. Et skifte fra vekst til utvikling representerer ikke et skritt tilbake, tvert imot, det krever kreativ innovasjon av ny teknologi, nye organisasjonsformer og nye verdier. En slik dyptgripende transformasjon har store konsekvenser for økonomiutdanningen. Det må legges mer vekt på sosial rettferdighet, økologisk balanse, selv-realisering og menneskets åndelige sider. Målet er at kunnskap om grunnleggende økologiske prinsipper skal resultere i bærekraftig handling.

Litteratur

Capra, Fritjof
The TAO of Physics
Flamingo, 1975

Capra, Fritjof
The turning point
Flamingo, 1982

Capra, Fritjof
The Web of life
Flamingo, 1996

Capra, Fritjof
Hidden Connections
Anchor Books, 2002

Capra, Fritjof og Pier Luigi Luisi
The Systems view of Life
Cambridge University Press, 2014

LIVSVEVEN

I boken *The Web of Life* (1996) utvikler Capra den organiske virkelighetsforståelsen videre ved å knytte an til Arne Næss' dyp-økologi. I tillegg diskuterer han hvilke konsekvenser paradigmeskiftet får for hvordan samfunnet organiseres. Med utgangspunkt i dyp-økologi, der økosystemene forstås som integrerte nettverk av livsformer i synergisk samspill, hevder han at det bør legges til rette for en utvikling der aktørene på markedet organiseres gjennom dialogbaserte samarbeidende nettverk. Feedbacksløyfer fører til en kontinuerlig læringsprosess, som gjør økonomien mer fleksibel og tilpasningsdyktig til endringer i omgivelsene. Ifølge Capra oppstår det spontane endringer i strukturene i et selv-organiserende system som reaksjon på indre og ytre påvirkninger.

Det er med andre ord viktig å utvikle en forståelsesramme som gjør det mulig å kombinere økologiske, sosiale og økonomiske systemer på en måte som bidrar til å tilføre livskraft på alle områder. Utfordringen består dermed i å styrke de relasjonene som sørger for

The emphasis on the parts has been called mechanistic, reductionistic, or atomistic; the emphasis on the whole, holistic, organismic, or ecological

at samspillet fungerer. Innenfor samfunn og økonomi er det først og fremst snakk om dialogbaserte relasjoner. Det innebærer at det må legges til rette for å etablere og utvikle ulike arenaer for kommunikativ handling.

En konsekvens av konflikten mellom sykliske økologiske systemer og lineære økonomiske systemer er overforbruk av ressurser og økende avfallsmengder. For å etablere bærekraftig produksjon og forbruk må økonomien tilpasse seg naturens kretsløpsprinsipper slik at avfallet fra en bedrift utgjør ressursene for en annen. En slik endring kan bare skje gjennom samarbeid der partene lærer gjennom gjensidig tilpasning. Komplekse kretsløpssystemer kjennetegnes av

Biografi

Fritjof Capra er født i Wien i 1939. Han er utdannet fysiker og systemteoretiker (PhD fra University of Vienna, 1966). Capra har vært forsker ved University of Paris (1966–1968), University of California, Santa Cruz (1968–1970), Stanford Linear Accelerator Center (1970), Imperial College, London (1971–1974) og Lawrence Berkeley Laboratory (1975–1988). Fritjof Capra er grunnlegger av Center for Ecoliteracy in Berkeley, California. Han har også i en årrekke vært foreleser og kursleder ved Schumacher College i England. Han har publisert en rekke bøker som har inspirert mange og som har hatt betydelig innflytelse innenfor mange fagområder.

Foto: Cirone-Musi

flere ulike kontraster:

- stabilitet og forandring
- orden og frihet
- tradisjon og innovasjon

SKJULTE FORBINDELSER

The Hidden Connections (2002) kon-sentrerer seg om å forstå hvordan relasjoner utgjør selve grunnlaget for alt liv, også innenfor samfunn og økonomi. Capra kritiserer dagens globaliserte kapitalisme for ikke å være bærekraftig hverken sosialt eller økologisk. Som eksempel nevner han at ressurser flyter fra de fattige til de rike, mens forurensning flyter fra de rike til de fattige. Han hevder at reguleringer og teknologisk utvikling er nødvendige virkemidler for å redusere negative virkninger av dagens økonomiske praksis, men det er ikke tilstrekkelig. Det kreves dyptgripende systemendringer.

Alle former for liv er bundet sammen gjennom usynlige forbindelser, ingen organisme kan leve uten gjennom relasjoner til omgivelsene. Jo mer komplekse nettverkene er og dess flere relasjoner som forbinder delene, dess mer livskraftige er de. Motsatt vil fragmenterte homogene systemer være sårbare for de minste forandringer i omgivelsene. Dette prinsippet er sentralt i utvikling av lokalsamfunn. Sosiale nettverk, også innenfor økonomi, bygger på og forster-

kes gjennom dialogiske prosesser. Når nye mennesker kommer inn eller forlater nettverkene, påvirkes hele strukturen. Capra argumenterer for at velfungerende sosiale systemer er forbundet gjennom dialogbaserte relasjoner. For å skape en livskraftig utvikling kreves det kreative visjoner, som representerer integrerte, kvalitative mentale bilder av hva vi ønsker å oppnå.

KONKLUSJON

Ifølge Fritjof Capra består det forstående paradigmeskiftet i at det blir utviklet bærekraftige sosiale og økonomiske systemer som interagerer med økologiske systemer på måter som bidrar til at alle livsformer får mulighet til å utvikle sitt potensial individuelt og kollektivt. I boken *The Systems View of Life* (2014) understreker Capra at endringsprosessene i nettverkssamfunnet ikke skjer 'top-down' gjennom tradisjonelle institusjoner men 'bottom-up' basert på respekt for menneskelig verdighet og respekt for alt liv. Målet er å stimulere dialogiske prosesser som skaper grunnlag for en bærekraftig framtid. «In order to create and maintain sustainable societies, we need to honor, respect, and cooperate with nature; and we can learn valuable lessons from nature's ecosystems.»

Nesten hele teamet som startet prosjektet og drev det fram til januar 2019.

Big Enough Global

✍ JANNIKE ØSTERVOLD 📷 YOSEF IHDEGO

Prosjektorientert utviklingsarbeid for ungdommer – med FN's bærekraftsmål som inspirasjon

«Hva kan jeg og andre ungdommer bidra med som kan gjøre en forskjell?» var utgangspunktet for ildsjelen Kimiya Sajjadi. På egen hånd startet hun en kampanje for å mobilisere samfunnsengasjerte ungdommer til å gjøre en innsats. Hun visste ikke hva det skulle ende opp med, men hadde pågangsmot og entusiasme som inspirerte andre til å bli med. Til slutt hadde hun samlet 18 ungdommer, som gikk sammen om å starte organisasjonen «Big Enough Global». Få av deltakerne kjente hverandre fra før, aldersspennet er fra ca. 15–25 år, og de har variert etnisk bakgrunn. Nå var neste skritt å finne en oppgave som var passe stor, og som kunne føre til størst mulig endring.

HVORDAN GJØRE EN FORSKJELL?

De møttes for å se på mulige problemer og løsninger, og de ønsket å gjøre en innsats for å hjelpe flyktningene i Hellas. Mange ideer ble diskutert, men til slutt endte de opp med at de ville arbeide for å etablere et kvalifisert engelskkurs, og gjennom dette arbeide for FN's bærekraftsmål nr. 4, god utdanning.

«Siden da har vi jobbet målrettet med å innhente de ressursene som kreves for å få i gang et engelskkurs for unge, enslige flyktninger», forteller Yosef Ihdego, som har vært med i prosjektet fra starten.

Det har tatt litt lengre tid enn først beregnet å komme i gang, så noen av deltakerne har falt fra under veis og nye er

kommet til. 23. juni arrangerer de et løp i Oslo, for å skape oppmerksomhet omkring prosjektet og få med seg organisasjoner og enkeltpersoner.

SPRÅKKUNNSKAPER VIKTIG FOR INKLUDERING

– Hvorfor akkurat engelskkurs?, spør vi, og Yosef forteller: «Vi så at flyktningene hadde problemer med å kommunisere de nødvendige behovene de hadde – få kontakt med lege, politi eller å skaffe nødvendige papirer for oppholdstillatelse eller arbeid. Når man ikke kan engelsk, faller man lett utenfor.»

Big Enough Global ønsker å hente inn kvalifiserte lærere som kan lære bort grunnleggende engelsk. Det har imidlertid vært vanskelig å få positiv respons hos lokale språkskoler, som er betenkte med å la flyktningene få undervisning i deres lokaler – det kan skremme bort andre elever. Men når Big Enough Global kan stille med utdanningsplaner og penger, regner de med å bli møtt med mer positive holdninger. Sommeren 2019 planlegger de å få på plass en lokal samarbeidspartner i Hellas.

UTVIKLING OGSÅ FOR PROSJEKTDELTAKERNE I NORGE

Prosjektet har ikke bare som formål at flyktninger skal få bistand, men også at ungdommene her skal kunne utvikle seg. Big Enough Global vil arbeide prosjektbasert, der hvert prosjekt går over 2 år. Når et prosjekt er ferdig, begynner man med ny kartlegging, ny rekruttering, nye deltakere og definerer et nytt prosjekt knyttet til et av bærekraftsmålene. ♡

www.bigenoughglobal.com

Å spise er en politisk handling

✍ ARNE ØGAARD

Å spise er en politisk handling - det skriver Kari Gåsvatn i sitt kampskrift for et jordbruk drevet av omsorg for matkvalitet, matjorda og husdyrene.

Rammen for boka er hennes eget forsøk på å dyrke en kommunal jordflekk i Oslo. I sitt ønske om å lære tar hun kontakt med mange ulike mennesker, men tross ny innsikt og stort pågangsmot blir hagen et offer for kommunens innleide kantklippermannskap. Klippere som tar alt uten forståelse for hvilke planter som har verdi for mennesker og insekter.

Kari Gåsvatn har en lang journalist-karriere bak seg i avisa Nationen og er kjent for sitt samfunnsengasjement og gode språk. Som pensjonist er hun fortsatt spaltist, men tilbringer også mye tid i Berlin hvor hun holder seg oppdatert på det som skjer i Europa.

Hennes utgangspunkt var en murrende følelse av at noe var grunnleggende feil i produksjon og distribusjon av mat. Gjennom de kildene hun oppsøker får vi et godt overblikk over det kritiske i situasjonen. I boka gir hun oppdatert kunnskap om privatisering av såvarer, makten til de internasjonale agrokonsernene, sprøytemidlenes mange ofre, spekulantenes tilraning av matjord, det store tapet av matjordas humus og de tragiske konsekvensene

av soyadyrkingen i Sør-Amerika. En soyaproduksjon som både norske husdyrbønder og fiskeoppdrettere har gjort seg avhengige av.

I den grad jeg spiser potetchips har jeg ofte valgt Sørlandschips fordi jeg ville støtte en liten norsk bedrift. Det var derfor urovekkende å lese at denne og andre norske nisjeprodusenter er kjøpt opp av internasjonale investeringselskaper med base i skatteparadis. Men

I den grad jeg spiser potetchips har jeg ofte valgt Sørlandschips fordi jeg ville støtte en liten norsk bedrift. Det var derfor urovekkende å lese at denne og andre norske nisjeprodusenter er kjøpt opp av internasjonale investeringselskaper med base i skatteparadis.

boken har ikke bare aktuelle påminnelser om det destruktive i verden. Kari Gåsvatn tar oss også med til mennesker som går motstrøms. Mennesker som virkelig er opptatt av miljø og kvalitet, og som ikke er fornøyd hverken med det konvensjonelle eller minstekravene til at produkter kan selges økologisk.

MENNESKER SOM HANDLER

I Berlin skjer det langt mer enn her hjemme, men på Randesund gartneri er Morten Bragdø en foregangsmann. På Geitmyra matkultursenter skjer det mye spennende, og i Trøndelag får Ole Johan Granøiens griser boltre seg i

skogen. Trond Qvale i Akershus produserer kjøtt uten kraftfor. Firmaet Solhatt gjør en stor innsats for å foredle og formidle økologiske frø. Berit og Jakob Bjerkem fra Trøndelag og Svein Arne Lie fra Gudbrandsdalen formidler viktige erfaringer og kloke tanker. Det er både inspirerende og bevisstgjørende å være med på Kari Gåsvatns rundreise. Hun er også en varm forkjemper for beitedyras betydning for landskapet og for humusdannelsen, og hun argumenterer for at forandringer må skje i samarbeid mellom bønder og forbrukere.

Kari Gåsvatn er ingen fagperson, men har aktivt søkt kunnskap. Det finnes sikkert fagpersoner som ikke vil være fornøyd med alt som skrives. Dette er likevel en bok som kan og bør leses av alle, fordi den gir et godt utgangspunkt for både egne handlinger og for å kunne delta i debatten om maten. Og spise, det gjør vi jo alle. 💧

Kari Gåsvatn
Geriljahagen
Flux 2019
ISBN: 9788283840070

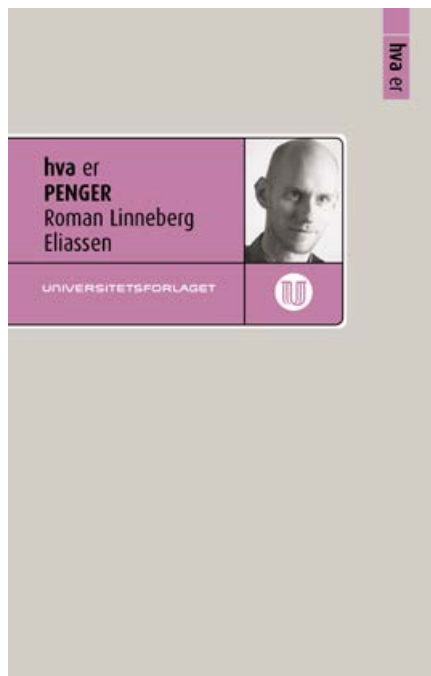
De mystiske pengene

✍ ARNE ØGAARD

Alle barn vet hva penger er, og alle voksne som prøver å få lønna til å dekke utgiftene, men for økonomer er penger et mysterium. Det vil si at for økonomer kan penger være så mye forskjellig, og et stort spørsmål er hva som gir dem verdi.

Det føltes kanskje tryggere den gangen sølvdalerne lå lagret på kiste-bunnen enn nå, som vi bare ser tall på en kontoutskrift. I boka *Hva er penger* tar samfunnsøkonom Roman Linneberg Eliassen oss med på omfattende reiser både i pengenes historie og i vår komplekse nåtid. Han gir eksempler på at penger kan være verdimål, betalingsmiddel for skatter og bøter, byttemiddel og verdilager. De fleste anser nok penger som et praktisk hjelpemiddel for utveksling av varer. Til dette er det anvendt metallbiter, skjell, skinn, tobakksblader og mye annet som har vært sjeldent, varig og lett å frakte med seg. Et unntak er de store steinpengene på øya Yap. Gjeldsbrev har også vært mye brukt til handel, og disse var forløperne til papirpengene. Lenge garanterte gull for papirpengenes verdi, men i dag er det kun tillit som holder verdien oppe.

Eliassen belyser pengesystemets utvikling med historiske eksempler, og han henter også inn synspunkter fra forfattere som Shakespeare, Dante og Goethe. Tempelridderne var de første som drev bankvirksomhet, men utover på 1600-tallet oppstod de nasjonale sentralbankene slik at politikerne fikk en mulighet til å drive kontroll med pengesystemet. Skjønt pengene har ikke vært så lette å kontrollere. Her skildres inflasjon og finanskriser, og Eliassen skriver: «Felles for krisene er at de har en besynderlig tendens til å skje

akkurat når vi tror at de ikke lenger kan skje.» Isaac Newton var i tillegg til fysiker også sjef for det kongelige myntverket i Storbritannia, men han ble ruinert etter å ha gjort noen uheldige investeringer. Han uttalte at han kunne beregne himmellegemes bevegelser, men ikke menneskenes galskap. På det økonomiske området er det så mange ulike faktorer som innvirker at det er vanskelig å forutsi noe som helst.

HVORDAN OPPSTÅR PENER?

Bare 2,5% av pengene som sirkulerer i Norge er kontanter, resten er kontopen-ger. Eliassen skildrer det slik: «Du går til banken og får innvilget et boliglån på tre millioner, og vips, med et tastetrykk, fører banken tre millioner som innskudd

på din konto, og nye penger er blitt til. Etter hvert som du betaler ned lånet, forsvinner pengene ut av sirkulasjon – de tilintetgjøres». For noen lyder dette sikkert fantastisk, men så er det heller ikke så enkelt. Hvis disse pengene skal bevege seg rundt i samfunnet, trenger banken en form for dekning for det de låner ut. Den billigste dekning er innskudd fra bankens kunder. I Cultura låner en ikke ut mer enn innskuddene kan dekke. I andre banker henter en inn penger fra pengemarkedet og noe Eliassen kaller skyggebanker. Det hele blir dermed ganske uoversiktlig, og her kunne jeg ønsket at forfatteren hadde gått litt grundigere til verks. Han blander det litt sammen med at bankene prøver å tjene penger på spekulasjoner i verdipapirer, noe vi vet endte katastrofalt for mange banker i 2008. Det er også andre temaer som kunne vært viet mer plass, men dette er likevel en bok som gir innsikt og tar opp viktige spørsmål. Selv er Eliassen opptatt av hvordan vi kan få mer penger over fra boliglån til utvikling av grønn teknologi, hvordan vi kan få vekst i økonomien og samtidig redusere det økologiske fotavtrykket, og i kapittelet *Pengene eller livet* tar han opp spørsmålet om hva pengene gjør med oss og hva vi gjør med dem. ♦

Roman Linneberg Eliassen
Hva er penger
Universitetsforlaget, 2019
ISBN: 9788215027821

Kontakt med seg selv og verden

✍ ARNE ØGAARD

Tidligere var denne skolens mål å utdanne bønder og gartnere. I dag har de utvidet målet til også å gjelde virkelighets-sansen.

Sogn Jord- og Hagebruksskule i Aurland gir utdanning i økologisk landbruk, men de samarbeider også med den lokale skolen og tar i mot elever på ukesopphold. De har utviklet en egen pedagogikk hvor målet er å gi elevene praktisk kunnskap, glede og indre vekst. Jorunn Barane, Aksel Hugo og Morten Clemetsen har skrevet en bok hvor de skildrer sine erfaringer og tanker om praktisk læringsarbeid i naturen. Boka er skrevet på engelsk og kan derfor bli til glede og nytte for alle rundt om i verden som nå ser verdien av skolehager, friluftsliv og håndverksaktiviteter.

Mange barn og unge får ikke mulig-

het til å prøve ut og utvikle sine praktiske evner. De mangler erfaring med naturkontakt og aner lite om hva som har skjedd med maten før den havner i butikken. Alt dette fører til fremmedgjøring, de mangler kunnskap både om seg selv og verden og blir dermed ikke i stand til å bidra med de nødvendige endringene vi som menneskeheten nå må komme i gang med. Denne boka har som målsetting å inspirere og utdanne

”

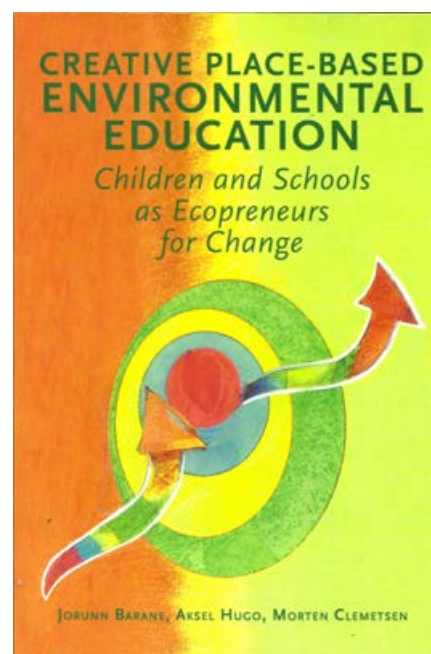
Mange barn og unge får ikke mulighet til å prøve ut og utvikle sine praktiske evner. De mangler erfaring med naturkontakt og aner lite om hva som har skjedd med maten før den havner i butikken.

geiteprosjektet til Mgetas venner i Tanzania. Innholdet spenner fra flatbrødbaking og saftpressing til myter og sagn, men stoffet er godt integrert. Boka gir innsikt i hva det er å være menneske og hvordan vi kan utvikle indre styrke og handlingsdyktighet. Språket er klart og av og til også poetisk. Den har vært en glede å lese. Dette er en revidert og utvidet utgave av en lærebok som tidligere er utgitt på norsk med tittelen *Kunnskap for ei felles framtid*. ♦

Jorunn Barane, Axel Hugo og Morten Clemetsen
Creative Place-based Environmental Education
Children and Schools as Ecopreneurs For Change
Hawtorn Press, 2018
ISBN: 978-1907359736

de unge til økoentreprenører som kan forandre. Den vil utdanne de Askeladdene som kan hjelpe oss ut av de påtrengende miljøutfordringene. Boka gir mange eksempler fra aktiviteter på ulike klassetrinn, og forfatterne er opptatt av hvordan vi kan utnytte de lokale mulighetene. Men den gir også eksempler fra Ruskin Mill, en engelsk skole for elever med spesielle behov, og fra

Hvor ble det av begrepet bortskjemt?

✎ ARNE ØGAARD

I min barndom rundt 1960, var det noen som hadde lite, mange som hadde litt mer og noen få som hadde veldig mye. Selv blant de som hadde mye kunne det være at foreldrene lot barna leve i enkelhet. Bare noen få fikk 'alt de pekte på,' men vi misunte dem ikke. Vi så på dem med en viss forakt og kalte dem bortskjemte.

De fleste unge måtte spare for å kunne få noe de ønsket seg enten det var platespiller, sykkel eller et tøft klesplagg. Som 13–14 åringer sto vi opp grytidlig, slet oss fram med sparkstøtting eller sykkel og tjente noen kroner som avisbud. På landet kunne en tjene penger både ved å sette og ta opp poteter. Selv tjente jeg til min første Stones-lp ved å plukke liljekonvallbuketter for så å selge dem på Karl Johan.

I dag er det vanskelig å skaffe seg inntekter hvis du er under 18, men det er mange som har mye og et mindretall som har lite. De fleste gleder seg til konfirmasjonen og til å fortelle høylytt om flotte fester og store pengesummer, men det er også de som gruer seg fordi de vet at festen vil bli enkel og gavene få. Det er de samme som kan føle skam fordi de aldri reiser utenlands, ikke har dyre merkeklær eller det siste av teknologi. Til Cultura Gavefond har det økt med søknader fra organisasjoner som vil støtte familier med lite penger slik at barn kan delta på speiderturer, sportsarrangementer, grillfester og teaterforestillinger.

I visse miljøer kan det se ut til at de unge har ubegrenset tilgang til foreldrenes bankkort, og shoppingvanene er der etter. På en skole i Asker pleier rektor å besøke foreldremøtene, og han ber

foreldrene tenke over hva det vil si for det sosiale miljøet at ikke alle kan kjøpe det nyeste og dyreste. I hvilken grad foreldrene lytter og følger opp i handling vet jeg ikke, men det er i det minste et viktig forsøk.

I det dette skrives ruller russebuskene rundt her i Oslo-området. Store verdier er investert i noe som blir mer eller mindre vellykket moro. Når en også vet hva det koster med sydentur sommeren før siste videregående, spesialskevne russelåter osv., er det klart at dette ikke er noe for alle. Når russebusser møtes for å slåss, er det åpenbart at høyt forbruk ikke nødvendigvis er et tegn på et meningsfullt liv. Snarere er vi utsatt for det økonomen Thorstein Veblen kalte et prangende forbruk, et høyt forbruk som liksom skal vise at vi er noe. Det høye forbruket viser ikke bare en overfladisk livsstil, men er et sterkt bidrag til de økende klimaproblemene.

Mange har uttrykt begeistring for de unges skolestreiker for klima. En av parolene var «Bruk hodet, vi har bare en klode». Vi kan alle bruke hodet til å finne ut mer om hvordan vi skal endre økonomien slik at det både blir større likhet og lavere forbruk.

For flere år siden jobbet jeg noen dager sammen med steinerskolelærere i Romania. De fremstod ikke som fattige, men deres inntekt var svært lav. Jeg hadde en opplevelse av at vi møttes på like fot som medmennesker, helt til den siste dagen da jeg kjøpte noen småting for å ta med hjem. Ting som de aldri kunne kjøpe. Da oppstod det en avstand, som om de betraktet meg som bortskjemt.

Abonnere på Herba

Er du nysgjerrig, og vil vite mer om hva som rører seg i biodynamikken? Da kan tidsskriftet Herba være noe for deg

Tidsskriftet Herba dekker jordbruk, ernæring, kultur og natur. Du kan tegne abonnement på biodynamisk.no/abonnement

Vi vil holde Førdefjorden fri for gruveavfall!

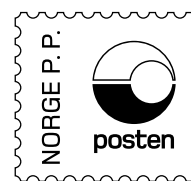
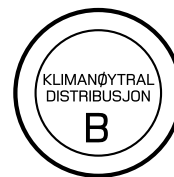
**Bli medlem - send NATUR til 2377
eller VIPPS #13042**

Naturvernforbundet

RETURADRESSE

Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo

Bli boliglånskunde i Cultura Bank!

Cultura Bank vokser og kan ta imot flere boliglånskunder.

Selv om Cultura Banks primære formål er å finansiere bedrifter og organisasjoner som arbeider med samfunnsnyttige og miljøvennlige prosjekter, er boliglånene en viktig pilar for bankens økonomi og stabilitet.

Vi finansierer alle typer boliger og gir renterabatt for miljøvennlige boliger.

Ta kontakt med oss hvis du skal kjøpe bolig eller er interessert i å flytte over boliglånet ditt fra annen bank.

www.cultura.no/lan

